

UiO : **Det juridiske fakultet**

Kulturell forståelse i barnevernssaker

Hvordan kan bruk av kultursensitive tiltak forebygge feil i vurderingen i barnevernssaker med minoritetsfamilier etter barnevernlovens bestemmelser?

Kandidatnummer: 643

Leveringsfrist: 25 november 2020

Antall ord: 17 972

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Terminologi og begreper.....	2
1.2.1	Kultur.....	2
1.2.2	Minoritet	3
1.2.3	Kulturfolk.....	3
1.3	Prinsipper og teorier	4
1.3.1	Barnets beste	4
1.3.2	Det mildeste inngreps prinsipp	6
1.3.3	Det biologiske prinsipp.....	7
1.4	Avgrensning av oppgaven.....	8
1.5	Veien videre	8
2	RETTSKILDENE.....	9
2.1	Barnevernloven	9
2.1.1	Barnevernloven § 1 - 7	10
2.1.2	Barnevernloven § 3 - 1	11
2.1.3	Barnevernloven § 4 - 4 ledd 1, 2 og 3	11
2.2	Barnekonvensjonen	12
2.2.1	Barnekonvensjonen artikkel 2	13
2.2.2	Barnekonvensjonen artikkel 20 tredje ledd	14
2.2.3	Barnekonvensjonen artikkel 30	15
2.3	Den europeiske menneskerettskonvensjonen	16
2.3.1	Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 8.....	16
2.4	Grunnloven	17
2.4.1	Grunnloven § 102 første ledd	17
2.4.2	Grunnloven § 104	18
3	RETTSPRAKSIS OG FYLKESNEMNDSPRAKSIS	18
3.1	Saker om fosterhjemsplasing med tanke på kulturell identitet.....	19
3.1.1	LB - 2019 - 13518	19
3.2	Saker om samvær med foreldre og kulturell bakgrunn.....	20
3.2.1	LB - 2019 - 133083	20
3.2.2	FNV - 2019 - 134 - TEL.....	21
3.2.3	LE - 2019 - 172040.....	22
3.3	Saker om diskriminering på grunn av kultur	23

3.3.1	DIN - 2018 - 197	23
3.4	Saker om adopsjon av fosterforeldre og kultur	23
3.4.1	LA - 2014 - 205019	23
3.5	Saker om bruk av kultursensitive tiltak.....	25
3.5.1	FNV - 2020 - 76 - FRO	25
3.5.2	FNV - 2018 - 249 - ROG.....	26
4	KULTURSENSITIVE TILTAK.....	27
4.1	Kulturtolk	28
4.1.1	Risikoer ved bruk av kulturtolk	33
4.2	Aktiviteter på tvers av kulturer	35
4.3	Kurs og seminarer	36
5	KRITIKK AV GJELDENE RETT	38
5.1	Forarbeidenes rolle i norsk rett	38
5.2	Kultursensitive tiltak i barnevernloven	39
6	AVSLUTNING.....	40
7	KILDELISTE	42
7.1	Litteratur og artikler	42
7.2	Lover	43
7.3	Nettsider	43
7.4	Norges offentlige utredninger	45
7.5	Odelstingsproposisjoner	46
7.6	Proposisjon til stortinget	46
7.7	Rettspraksis	46
7.8	Rundskriv	47
7.9	Traktater	47

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Psykolog Silja Sundsfjord har i et skriv publisert på Norges arktiske universitet sine nettsider skrevet at: «*For barnevernsansatte som jobber med familier fra andre kulturer kan det være ekstra utfordrende å etablere tillit, blant annet på grunn av språkbarriere (...), at familien ofte ikke er kjent med saksbehandlerens rolle, Barnevernets mandat, norsk samfunnssystem og egne rettigheter, og på grunn av barnevernsansattes ofte begrensede innsikt i familiens samfunnssystem og oppdragelsestradisjoner*».¹

Dette betyr at i saker med familier fra andre kulturer har barnevernet opplevd utfordringer på grunn av kommunikasjon, rolleutøvelse, kulturelle forskjeller, lite kunnskap og begrenset innsikt i familiens bakgrunn i form av opphav, tradisjoner og system. Dette kan skyldes flere grunner, blant annet disse kulturelle forskjellene. I slike saker har familiene kulturer som barnevernet ikke nødvendigvis har særlig kjennskap til. Hvordan de så velger å gå inn i slike saker og bryte den kulturelle barrieren varierer. Dette kan være ved hjelp av kultursakkyndig, ved å innhente informasjon om kulturen, ved bruk av tolk, ved å delta i kurs om kultur og kulturelle misforståelser, eller lignende tiltak. I flere saker er ikke dette tilfelle da mange av tiltakene er såpass nye, og barnevernet har lite kunnskap om disse, eller rett og slett fordi de ikke mener det er nødvendig med slike tiltak.

Hva skjer så om denne barrieren ikke brytes? Om de kulturelle forskjellene fremdeles er store og kommunikasjonssvikten vedvarer? I enkelte saker fører dette til et maktforhold mellom familien og barnevernet hvor den enes verdier gjemmes og den andres vektlegges. «*Det skjeve maktforholdet kan i tillegg til å handle om definisjonsmakt, også dreie seg om «verdimakt», der vestlige verdier gjerne er synlige og kommuniserte, mens minoriteters verdier ofte er lite synlige og underkommuniserte*».²

Slike forhold kan ofte føre til feil, og med feil menes misforståelser og lignende knyttet til den spesifikke saken. Dette kan være misforståelser i forhold til oppdragelsen av barna, familiens levemåte og hva som er rett og galt. Det som er riktig i den ene kulturen er ikke nødvendigvis riktig i den andre, og dette er vanskelig å kommunisere når det allerede foreligger slike misforståelser.

¹ UiT (2018)

² UiT (2018) – (Boine, 2010)

Temaet for denne oppgaven er kulturell forståelse i barnevernssaker med vekt på barnevernloven, barnekonvensjonen og tidligere rettspraksis, især fylkesnemndspraksis. Vi kommer til å se på hvordan innblikk i andres kulturelle bakgrunn kan være med på å forebygge misforståelser og lignende feil i vurderingen i diverse barnevernssaker. Især saker hvor spørsmålet er om omsorg og samvær med egen familie etter barnevernlovens bestemmelser. Temaet tar også for seg om slike tiltak benyttes, hvordan de benyttes og hvordan de kan benyttes.

Et annet spørsmål er også hvordan den kulturelle faktoren spiller inn i ulike saker, og om den i det hele tatt blir vektlagt. Det å ha kulturell forståelse ovenfor en annen betyr å forstå seg på hvorfor den andre gjør det den gjør, og hvorfor personen har de vaner og skikker med mer som følger av en kultur. Kulturell forståelse betyr også å ikke sammenligne med egen kultur og se alt fra en side, men å forstå seg på begge sider av en sak.

Hovedproblemstillingen for oppgaven er derfor: hvordan kan bruk av kultursensitive tiltak forebygge feil i barnevernssaker med minoritetsfamilier etter barnevernlovens bestemmelser?

1.2 Terminologi og begreper

1.2.1 Kultur

Å definere hva ordet kultur betyr er ikke enkelt. Ordet kultur betyr mye forskjellig, og det har fått ulike definisjoner. En av disse er at *«kultur er den komplekse helhet som består av kunnskaper, trosformer, kunst, moral, jus og skikker, foruten alle de øvrige ferdigheter og vaner et menneske har tilegnet seg som medlem av et samfunn»*.³ En annen definisjon er *«tanke-, kommunikasjons- og atferdsmønstre hos mennesker, og da i både vid og snever forstand»*.⁴ En tredje definisjon er at *«Kultur er det komplekse hele som inkluderer kunnskap, tro, kunst, lover, moral, skikker og alle ferdigheter og vaner som folk har lært i egenskap av å være samfunnsmedlemmer»*.⁵

Det som er felles for disse ulike definisjonene av kultur er at det er noe som en har lært gjennom oppveksten, ikke noe som er medfødt. Kultur er videre assosiert med landet en bor i eller området en kommer fra. For eksempel vil en som kommer fra Spania ha spansk kultur, og kommer personen fra et spesifikt område i Spania vil personen defineres av det spesifikke

³ Eriksen (1998) s. 17

⁴ Store Norske Leksikon (2019)

⁵ Cappelen Damm AS (u.å.)

området. En kan videre ha flere kulturer og et samfunn er ofte multikulturelt, altså at det består av ulike kulturer,⁶ slik som for eksempel Norge.

I denne oppgaven er kulturbegrepet viktig da det skal fokuseres på kulturene til ulike minoriteter i Norge. Altså ikke den etnisk norske kultur, men kulturene til de som kommer fra andre land enn Norge, eller som har en annen kultur enn norsk, som regel de med innvandringsbakgrunn. Den norske kulturen er per i dag preget av innvandring og multikulturelle samfunn, men i denne oppgaven skilles det mellom denne og kulturen til minoritetene i samfunnet da det skal fokuseres på de kulturelle forskjellene og tiltak deretter. Det skal også fokuseres på hvordan barnevernet håndterer familier og barn med andre kulturer enn den norske, og om kultursensitive tiltak benyttes eller bør benyttes.

1.2.2 Minoritet

Minoritet brukes om mindretall, og er det motsatte av ordet majoritet.⁷ Minoritet betyr derfor en gruppe som er på mindre enn 50 % av populasjonen, og ordet brukes ofte om en etnisk eller religiøs gruppe.⁸ Francesco Capotorti, tidligere FNs spesialrapportør for underkommissjonen for å forhindre diskriminering og beskyttelse av minoriteter, sa i sin beskrivelse om minoriteter at minoriteter er i numerisk mindretall og at de må være statsborgere, noe som ikke nødvendigvis er et krav for å være en minoritet.⁹ Det kan også være asylsøkere, mennesker med midlertidig eller permanent oppholdstillatelse som for eksempel har kommet til landet via familieinnvandring,¹⁰ flyktninger med mer.

I Norge har vi flere minoriteter. Vi har nasjonale minoriteter, altså minoriteter som har langvarig tilknytning til landet, som ofte har vært her før statsdannelsen, slik som kvener, jøder, skogfinner, sigøynere og tater.¹¹ Vi har også etniske minoriteter, altså en gruppe som kan ha felles språk, verdier, tro, religion, matvaner, skikker med mer.¹² Disse minoritetene har som regel ikke vært her før statsdannelsen, og kjennetegnes som et utfall av innvandring. Blant annet pakistanere, tyrkere, polske, somaliere og arabere. I denne oppgaven kommer fokuset til å være på etniske minoriteter som har kommet til Norge i senere tid via innvandring, asyl og lignende.

⁶ Wikipedia (2018)

⁷ Store Norske Leksikon (2018)

⁸ Wikipedia (2017)

⁹ Høstmølingen (2016) s. 358 – 359

¹⁰ Hedlund (2008) s. 17 – 23

¹¹ Regjeringen (u.å.)

¹² Wikipedia (2020)

1.2.3 Kulturtolk

En kulturtolk er en person som har i oppgave å analysere og veilede andre når det kommer til forståelse av en spesifikk kultur eller spesifikk bakgrunn. Kulturtolker brukes i flere sektorer, blant annet NAV, barnehage, skole, helsetjenester, flyktning og asylmottak, språksenter og barnevern.¹³ Kulturtolken skal gjøre møtet mellom den potensielle klienten og oppgavegiveren enklere og skal være et mellomledd mellom disse to for å forebygge en eventuell kommunikasjonssvikt. *«En kompetent kulturtolk er kulturelt sensitiv, evner å kommunisere og motivere i og på tvers av kulturer, og håndterer usikkerheten som kulturelle forskjeller ofte skaper».*¹⁴

Kulturtolken har som regel enten samme språk, etnisitet, bakgrunn eller samme kultur som personen den «tolker» for.¹⁵ Med tolking menes ikke bare språklig tolking, men også tolking av den aktuelle kultur og hva som er vanlig eller uvanlig innenfor denne. Kulturtolken kan også ha en ekspertise på klientens kultur, det vil si at kulturtolken ikke nødvendigvis har lik bakgrunn som klienten, men har derimot tatt en utdanning eller annet som gjør den egnet for oppgaven. På tolkenett, som er en tolke- og oversettelsestjeneste, står det at *«kulturtolk er en tolk med flerkulturell kompetanse med samme språk, opprinnelse, kultur og tradisjon som målgruppen».*¹⁶ Kulturtolkens viktigste rolle er videre å gjøre kommunikasjonen mellom partene enklere og skape en forståelse mellom partene som gjør at eventuelle misforståelser ikke oppstår og eventuelle hindringer forsvinner. Meningen er at partene skal ha det samme utgangspunktet og ingen skal stilles dårligere på grunn av kommunikasjonssvikt eller svikt i forståelse, og kulturtolkens oppgave er nettopp dette med å forebygge slike problemer.¹⁷

1.3 Prinsipper og teorier

I NOU 2012: 5 står det at det er *«generell enighet om at barnevernloven bygger på minst tre grunnprinsipper; prinsippet om barnets beste, det mildeste inngreps prinsipp og det biologiske prinsipp».*¹⁸ Disse tre grunnprinsippene kommer frem i flere lover hvor barn står i sentrum, og disse tre prinsippene er grunnleggende når det kommer til barns rettigheter i norsk lov. I det følgende skal vi se på disse grunnprinsippene, hva de innebærer og hvorfor de er viktige.

¹³ Tolkenett (2018)

¹⁴ Kulturtolk (2020)

¹⁵ Folkhälsomyndigheten (u.å)

¹⁶ Tolkenett (2018)

¹⁷ Østlandske tolketjenester (2015 – 2018)

¹⁸ NOU 2012:5 s. 41

1.3.1 Barnets beste

§ 104 annet ledd i Grunnloven sier at «*ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn*».

Barnekonvensjonen artikkel 3 første ledd sier at «*ved handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn*».

§ 48 i Barnelova av 8. april 1981 nr. 7, heretter forkortet til bl, sier at avgjørelser om flytting av barn, foreldreansvar, samvær med mer, skal rette seg etter det som er det beste for barnet.¹⁹

Barnevernloven nevner også at barnets beste skal være det grunnleggende vurderingsmomentet og ulike hensyn skal begrunnes ut ifra dette, jf. § 1 – 3 i bvl. Flere av bestemmelsene i barnevernloven bygger på prinsippet om barnets beste, og i utlendingsloven, blant annet, legges det stor vekt på dette prinsippet i saker som har med barn å gjøre.

Barnets beste er derfor et grunnleggende hensyn og særdeles viktig i alle saker hvor barn er involvert. Det er viktig å se på hva som er det beste for hvert enkelt barn og ta en vurdering ut ifra hver enkel situasjon.²⁰ Det som er det beste for det ene barnet er ikke nødvendigvis det beste for det andre barnet. For eksempel er det biologiske prinsipp, hvilket vil bli forklart i neste punkt, et viktig vurderingsmoment i slike saker, og hvor det viser seg at det vil være det beste for det ene barnet og bli værende hos sine foreldre, så er det kanskje andre momenter som taler for at det ikke er det beste for det andre. Vurderingen må også gjøres for hvert enkelt barn, selv om de er fra samme familie, da barn har ulike utgangspunkter.

Barnets beste vurderes videre ut ifra ulike momenter og barnet har også en selvbestemmelsesrett som vektlegges forskjellig ut ifra alder og utvikling, jf. § 31 i Barnelova. For eksempel kan et eldre barn være mer modent og vet kanskje mer enn et yngre barn som ikke har like mye kunnskap. Dette kravet gjelder dessuten i alle handlinger som har med barn å gjøre, jf. artikkel 3 (1) i FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989, også kalt for barnekonvensjonen (BK), og dette er også en av de viktigste rettighetene barn har. Barn skal altså ikke skyves bort i saker hvor de har en viktig rolle, og vurderingen om barnets beste skal gjøres av ulike instanser ut ifra hva saken gjelder, og dette er et rettskrav barn har som kan reises søksmål om for en domstol.²¹ Det er ingen regelbok som sier

¹⁹ Barnelova § 48

²⁰ Utdanningsdirektoratet (2017)

²¹ NOU 2016: 16 s. 68

eller forteller hva som er barnets beste, og denne vurderingen må derfor gjøres grundig og nøye for å sikre barn deres rett og sikkerhet.

Barn, tortur og retur – Den rettslige betydningen av barnespesifikk tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling i asylsaker, herunder barns returvern, av Elisabeth Gording Stang, er en artikkel som bygger på ulike rettskilder, deriblant FNs barnekonvensjon, internasjonal rettspraksis, diverse forarbeider, litteratur og norske rettskilder, og er en artikkel av relevans i saker som omhandler barn og deres menneskerettigheter. Stang skriver at *«også forhold knyttet til barnets identitet kan være viktige i en barnets beste – vurdering, herunder barnets behov for og muligheter til å få ivarettatt og utviklet sin kulturelle identitet og tilhørighet»*.²² Kultur er etter henne et vurderingsmoment i barnevernssaker om barnets beste. Artikkelen handler videre om *«mindreåriges menneskerettslige stilling»*,²³ og barns rett til å bli hørt i saker som gjelder dem selv, i tillegg til hva som inngår i en barnets beste vurdering, blant annet barnets psykiske og fysiske helse. Det står også at *«hva som er til barnets beste er ikke alltid entydig, og det er heller ikke enkelt å fastslå ut fra en gitt situasjon hva som på sikt vil være til barnets beste»*.²⁴ Artikkelen er videre også av relevans i barnevernssaker med flyktningfamilier og asylsøkere da den fokuserer på barn i slike situasjoner, og fordi den generelt sett fokuserer på barn og deres rettigheter. *«Barn er mennesker, og er som sådanne også beskyttet av de generelle menneskerettighetskonvensjonene»*.²⁵

1.3.2 Det mildeste inngreps prinsipp

NOU 2012: 5, bedre beskyttelse av barns utvikling – ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp, sier at *«det ikke skal anvendes mer inngripende tiltak enn nødvendig for å oppnå målet»*.²⁶ De må også stå i et rimelig forhold til de mål som skal oppnås, og dette følger ikke eksplisitt av loven, men kan utledes av blant annet § 4 – 12 annet ledd i bvl.²⁷ § 4 – 12 annet ledd i bvl sier at *«et vedtak eter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i»*.

Prinsippet går altså ut på at dersom omsorgssituasjonen kan bli tilfredsstillende med mindre inngripende tiltak skal ikke mer inngripende tiltak benyttes. Man skal derfor alltid forsøke de mildeste tiltakene først. Tiltakene må videre stå i et rimelig forhold til de mål som skal oppnås, og utgangspunktet er at det ikke skal foretas større inngrep i familielivet enn det som

²² Stang (2008) s. 36

²³ Stang (2008) s. 1

²⁴ Stang (2008) s. 12

²⁵ Stang (2008) s. 17

²⁶ NOU 2012:5 s. 41

²⁷ NOU 2012:5 s. 41

er nødvendig.²⁸ Dette kan ses i sammenheng med respekt for ens familieliv som følger av Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8, hvilket vi kommer tilbake til senere i oppgaven.

Videre skal tiltak i hjemmet «*prøves eller vurderes før tiltak utenfor hjemmet*»,²⁹ og det skal utøves tiltak som er «*minst skadelig*» for barnet.³⁰

1.3.3 Det biologiske prinsipp

I Rt. 1991 s. 557 på s. 561 sa Høyesterett at «*jeg minner om at barnevernsloven bygger på at det gjennomgående vil være i barnets interesse at foreldrene har omsorgen for det og videre at foreldrene, selv om omsorgen må fratras dem, i alminnelighet har kontakt med barnet og foreldreansvaret for det. Vurderingen av hva som i det enkelte tilfelle er barnets beste, må i disse saker skje i lys av dette*».

Dommen sier at det vil være i barnets interesse at foreldrene har omsorgen for det og at foreldrene har kontakt med barnet selv om omsorgen blir fratatt dem. Dette bygger på det biologiske prinsipp. «*Det biologiske prinsipp innebærer at det anses som et generelt gode for barn å bli gitt omsorg av fortrinnsvis biologisk mor og far, og hvis det ikke er mulig i det minste å opprettholde og utvikle relasjon til dem gjennom oppveksten*».³¹

Det vil si at barn skal bli tatt vare på og gitt omsorg av foreldrene som har tatt vare på barnet siden fødsel, og dette pleier som hovedregel å være den som har båret og født barnet, og den barnet har biologiske trekk med, i enklere forklaring barnets mor og far.³² På dette område er det også pågående diskusjoner om hvorvidt alle barn bør DNA – testes ved fødsel for å sikre det biologiske foreldreskapet.³³ Farskap kan dessuten også etableres ved at man er gift med mor, jf. § 3 (1) i Barnelova, og det er også noe som heter medmor som er den kvinnen mor er «*gift med ved fødselen når barnet er avlet ved assistert befruktning innenfor godkjent helsestell og med kvinnen sitt samtykke til befruktningen*», jf. § 3 (2) i Barnelova. I NOU 2012: 5 står det videre at for å se på morskap og farskap til barnet, etter det biologiske prinsipp, så er morskap i enkle trekk den kvinnen som føder barnet, og farskap, eventuelt medmor og lignende, etableres etter biologiske og genetiske tester i form av DNA – analyse.³⁴ NOU 2012: 5 definerer videre familiebegrepet på ulike måter hvor det vanligste er at «*barn*

²⁸ Bufdir (2017 – 2019)

²⁹ Stang (2007) s. 38

³⁰ Stang (2007) s. 39

³¹ Hagen og Rønbeck (2011) s. 491 – 499

³² Bendiksen (2018) s. 178

³³ Bendiksen (2018) s. 77

³⁴ NOU 2012: 5 s. 42

*lever sammen med to biologiske foreldre».*³⁵ Det står i tillegg at det biologiske prinsipp spiller en særdeles stor rolle i barnevernssaker da det er et grunnleggende prinsipp at «foreldrene selv sørger for sine barn»,³⁶ og har ansvaret for deres utvikling, omsorg og behov.

Hvis ikke barnet kan bli tatt vare på av foreldrene, så sier det biologiske prinsipp at barn likevel skal ha en tilknytning til de biologiske foreldrene i form av en viss kontakt ut ifra en helhetsvurdering, jf. Rt. 1991. s. 557.

Dette prinsippet spiller en viktig rolle i barnevernssaker hvor det er besluttet omsorgsovertakelse etter § 4 – 12 i bvl. Også i saker hvor barn plasseres i institusjoner eller lignende midlertidige situasjoner, da det er ønskelig at foreldrene har kontakt med barnet hvis situasjonen tilsier det, og også i saker med minoritetsfamilier er dette viktig med tanke på tilknytningen barnet har til sine foreldre, og omsorgen barnet får fra dem.

1.4 Avgrensing av oppgaven

I denne oppgaven er hovedfokuset på kultursensitive tiltak i minoritetsfamilier. Fokuset kommer derfor til å være på kultursensitive tiltak, hva de innebærer, hvordan de har vært behandlet i tidligere rettspraksis, og hvordan de er regulert i lover og norske rettskilder. Oppgaven er derfor en analyse av ulike relevante rettskilder, i tillegg til konkrete vurderinger med mer.

Denne oppgaven kommer til å fokusere på kulturelle minoriteter som har kommet til Norge i nyere tid, og derfor ikke nasjonale minoriteter som samer som har vært her før statsdannelsen, som nevnt i oppgavens 1.2.2. I tillegg kommer fokuset til å være på begrepet kultur og kultursensitive tiltak, hvordan de kommer frem i norske rettskilder i form av lover, forskrifter og tidligere rettspraksis, og hvordan de virker inn i en barnevernssak. Også hva som skjer når kulturelle misforståelser oppstår, og hva slags feil som kan forekomme på grunn av disse.

1.5 Veien videre

I det neste kapittelet kommer vi til å starte med å se på hvordan spørsmålet i denne oppgaven reguleres gjennom lover, konvensjoner og forarbeider. I denne oppgaven er disse barnevernloven av 17. juli 1992 nr. 100 og forarbeidene til denne, FN's konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (BK), konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter av 4. november 1950 (EMK), og Grunnloven av 17. mai 1814. Disse kommer til å tolkes i lys av hverandre.

³⁵ NOU 2012: 5 s. 34

³⁶ NOU 2012: 5 s. 27

I kapittel 3 kommer vi til å se på rettspraksis, og især fylkesnemndspraksis. Denne praksisen er en del av rettskildebildet, men får et eget kapittel da den er såpass omfattende og viktig. I dette kapitlet kommer vi videre til å se på hvordan problemstillingen er behandlet i praksis, og om begrepet kultur har vært av betydning i tidligere saker.

I kapittel 4 kommer vi til å gjøre rede for kultursensitivitet og noen kultursensitive tiltak, deriblant kulturtolker, aktiviteter på tvers av kulturer og kurs/ seminarer. Vi kommer til å se på hva de ulike kultursensitive tiltakene innebærer, hvordan de kan brukes i praksis og hva slags potensiale det er for slike tiltak. Det kommer også en risikovurdering. Disse tiltakene kommer videre til å ses i sammenheng med rettskildebildet, hvordan de er regulert i rettskilder, og hvordan de er synlige i tidligere rettspraksis.

I kapittel 5 kommer en kritikk av gjeldende rett med særlig vekt på lovens ordlyd, og bruken av ordet «kultur» i barnevernloven. I tillegg til viktigheten av kultursensitive tiltak og hvorfor det bør rettes mer fokus mot dem i dagens lovgivning.

I kapittel 6 kommer selve avslutningen med en konklusjon på problemstillingen.

2 Rettskildene

2.1 Barnevernloven

Barnevernlovens formål er å sikre at: *«barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår»*, jf. § 1 – 1 i barnevernloven av 17. juli 1992 nr. 100, heretter forkortet til bvl.

Denne loven skal fokusere på barns behov, deres helse og utvikling, og dette skal gjøres på en kjærlig og forståelsesfull måte. Det er heller ingen forskjellsbehandling på hvilke barn dette gjelder da loven bruker ordet «alle», og loven gjelder som hovedregel for barn under 18 år, jf. § 1 – 3 i bvl.

Ot. prp. nr. 44 (1991 – 1992) til bvl § 1 – 1 forteller videre om det offentlige ansvar i saker om barnevern og hvordan tidligere kritikk har vært med på å utforme denne bestemmelsen.

I denne oppgaven skal vi ta utgangspunkt i bestemmelsene som har med kultursensitive tiltak å gjøre i saker med minoritetsfamilier, og noen av bestemmelsene som går inn under denne kategorien, blant annet § 1 – 7, § 3 – 1 og § 4 – 4.

2.1.1 Barnevernloven § 1 – 7

Barnevernloven § 1 – 7 sier at «*barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre*».

Dette vil si at barnevernet ikke bare skal samarbeide med barnet, men også barnets foreldre, og dette skal gjøres med respekt for dem.

Proposisjonen til denne bestemmelsen sier at «*god dialog og samarbeid mellom barnevernet og barn og foreldre er en forutsetning for godt barnevern*». ³⁷ Den sier videre at «*barnevernet må ikke være enig med barn eller foreldre, men skal anerkjenne og vise respekt for deres synspunkter og behov*». ³⁸ Dette vil si at barn og foreldre skal lyttes til uavhengig av hva saken gjelder, og barnevernet skal håndtere informasjonen de får på en respektfull måte.

Proposisjonen sier videre at «*videre skal barnevernet ta hensyn til familiens språklige, religiøse og kulturelle bakgrunn, og benytte kvalifiserte tolker når det kan oppstå språkproblemer. God kommunikasjon er avgjørende for å skape tillit og for å kunne samarbeide om barneverntiltak*». ³⁹

Dette vil si at tre faktorer skal vektlegges, hvilke er språk, religion og familiens kulturelle bakgrunn. Ved språkproblemer skal en tolk benyttes, altså en oversetter, og dette for å unngå språkfeil, og ved religion menes hva familien eller eventuelt barnet tror på og føler en tilknytning til. ⁴⁰ Kultur er allerede definert i punkt 1.2.1.

Ordet kultur er derfor ikke eksplisitt nevnt i selve bestemmelsen, barnevernloven § 1 - 7, men det står klart i proposisjonen til denne bestemmelsen at dette, i tillegg til religion og språk, skal tas særlig hensyn til i barnevernets virksomhet. Denne bestemmelsen er en av få bestemmelser som nevner disse faktorene, og denne bestemmelsen er dessuten viktig med tanke på kultursensitive tiltak og en bredere kulturell forståelse.

Proposisjonen nevner også at god kommunikasjon er avgjørende. God kommunikasjon er en særdeles viktig faktor i slike saker da misforståelser og kommunikasjonsproblemer kan føre til unødvendige feil og problemer som ellers ikke hadde oppstått. Det kan dessuten også skape mistillit og uro mellom partene, og partene, altså barnevernet og familien, kan få et dårlig

³⁷ Prop. 169 L (2016 – 2017) s. 142

³⁸ Prop. 169 L (2016 – 2017) s. 142

³⁹ Prop. 169 L (2016 – 2017) s. 142

⁴⁰ Wikipedia (2020)

bilde av hverandre og situasjonen. Kommunikasjonen er en av de viktigste delene i barnevernssaker i tillegg til observasjonen, og kommunikasjonen alene kan bidra til å skape en bedre forståelse og et mer oversiktlig bilde av situasjonen. Det står om kommunikasjonsstrategien for barnevernet at *«åpenhet og god kommunikasjon styrker barnevernets tillit til allmenheten. Tillit er avgjørende for å oppnå de beste løsningene for barna»*.⁴¹

Vi ser av proposisjonen at kultursensitive tiltak er viktige for å gjøre korrekte rettslige vurderinger som oppfyller de rettslige kravene i denne bestemmelsen. I tillegg utfyller den bestemmelsen ved å gå nærmere inn på respekt, tillit, kommunikasjon og hva man skal ta hensyn til i møte med familien, hvilket blant annet er kultur og bakgrunn.

2.1.2 Barnevernloven § 3 – 1

§ 3 – 1 i barnevernloven handler om barneverntjenestens forebyggende virksomhet. Den sier at *«kommunen skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer»*, jf. § 3 – 1 (1) i bvl. Den sier også at dette skal gjøres *«så tidlig at varige problemer kan unngås»*, jf. § 3 – 1 (2) i bvl.

Proposisjonen til denne bestemmelsen vektlegger at denne må ses i sammenheng med lovens formålsparagraf og at barneverntjenesten skal følge nøye med for å finne forebyggende tiltak.⁴²

Oppgavens tema er også hvordan forebygge feil i vurderingen i barnevernssaker med minoritetsfamilier, og denne hjemmelen er derfor av relevans når det kommer til barnevernets forebyggende virksomhet, og deres oppgaver i forhold til å sette inn tiltak for å avdekke omsorgssvikt, samt andre problemer. Denne lovhjemmelen er generell i forhold til at den ikke bruker noen spesifikke begreper som kultur, eller nevner særskilte tiltak, som for eksempel kultursensitive tiltak.

2.1.3 Barnevernloven § 4 – 4 ledd 1, 2 og 3

Barnevernloven § 4 – 4 første ledd sier at: *«Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak. Hjelpetiltak skal ha som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien»*. Barnevernloven § 4 – 4 annet ledd sier videre at *«Barneverntjenesten skal, når barnet på grunn av forholdene i*

⁴¹ Bufetat (2008 – 2011) s. 2

⁴² Ot. prop. nr. 44 (1991 – 1992) s. 106

hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien».

Denne bestemmelsen går altså ut på hjelpetiltak og hvordan barnevernet skal bidra med «*råd, veiledning og hjelpetiltak*».⁴³ Den forteller også at formålet med disse tiltakene er positiv endring hos familie og barn.

Barnevernloven § 4 – 4 tredje ledd nevner noen av tiltakene, som blant annet «*opphold i barnehage eller andre egnede dagtilbud, opphold i besøkshjem eller avlastningstiltak, leksehjelp, fritidsaktiviteter, bruk av støttekontakt eller andre lignende kompensierende tiltak*». Det finnes derfor mange tiltak, og noen av tiltakene skal vi komme tilbake til senere.

Prop. 72 L (2014 – 2015) Endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak) sier om § 4 – 4 tredje ledd i bvl at det er et nødvendighetskrav. Tiltakene skal kun pålegges når det er nødvendig for at barnet får en tilfredsstillende omsorg. I tillegg står det at tiltak ikke kan pålegges dersom samarbeid med foreldrene kan gjennomføres, så det er derfor kun når det er nødvendig eller når andre særegne grunner tilsier det.

Ot. prp. nr. 64 (2004 – 2005) om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v., er en annen proposisjon til § 4 – 4. Den sier om § 4 – 4 annet ledd første punktum at bestemmelsen ramser opp noen av de meste benyttede hjelpetiltakene, men listen er ikke uttømmende. Denne skal ikke være til hinder for at tiltak blir tilpasset de enkelte barns behov.⁴⁴ Kultursensitive tiltak kan derfor utledes fra denne proposisjonen da det står at listen ikke er uttømmende, og slike tiltak kan være nødvendige for å oppnå lovens formål i forhold til dette med å «*bidra til positiv endring hos barnet og familien*», jf. § 4 – 4 (1). Slik endring krever forståelse og tillit, hvilke kultursensitive tiltak bidrar til.

2.2 Barnekonvensjonen

§ 1 i menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30, heretter forkortet til mrl, sier at «*lovens formål er å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett*». Flere av de sentrale menneskerettighetskonvensjonene er per i dag inkorporert i norsk rett, det vil si innarbeidet eller gjort om til en del av norsk rett,⁴⁵ og de går i tillegg foran «*bestemmelser i annen lovgivning*» dersom motstrid, jf. § 3 i mrl. NOU 1993: 18, lovgivning om menneskerettigheter, sier om forrangsbestemmelsen at «*bestemmelsen innebærer at*

⁴³ Barnevernloven § 4 – 4 (2)

⁴⁴ Ot. prp. nr. 64 (2004 – 2005) s. 31 – 33

⁴⁵ Jusleksikon (2018)

lovbestemmelser som strider mot menneskerettighetskonvensjonene i § 2 må vike, med mindre lovgiver ved loven klart har satt en konvensjonsbestemmelse til side». Høyesterett har også ved flere anledninger gjort dette klart, hvor det blant annet i Rt. 2018 s. 2096, avsnitt 11, sies at «Barnekonvensjonen gjelder som norsk lov og går ved motstrid foran annen lovgivning».

Barnekonvensjonen omhandler barns rettigheter og deres menneskeverd, og Norge har gjort denne til norsk lov. Flere av bestemmelsene i barnekonvensjonen er viktige med tanke på barns rettssikkerhet og mange av barnevernlovens bestemmelser bygger blant annet på barnekonvensjonen. Disse kommer frem senere i oppgaven, især de som har med kultursensitivitet og minoriteter å gjøre. Barnekonvensjonen er også kalt for «*barnas egen grunnlov*».⁴⁶

2.2.1 Barnekonvensjonen artikkel 2

Barnekonvensjonens artikkel 2 første ledd sier at «*de stater som er part i denne konvensjon, skal respektere og sikre de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon for ethvert barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag og uten hensyn til barnets, dets foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosiale opprinnelse, eiendomsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling*».

Andre ledd i bestemmelsen sier videre at «*partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at barnet beskyttes mot enhver form for diskriminering eller straff på grunn av sine foreldres, sin verges eller familiemedlemmers stilling, virksomhet, meningsytringer eller tro*».

BK art 2 beskytter mot diskriminering og forskjellsbehandling, og sikrer barn mot å bli straffeforfulgt for foreldres, verges eller familiemedlemmers virksomheter, meningsytringer eller tro. BK art 2 nevner videre hva barn ikke skal diskrimineres for, blant annet deres, deres foreldres eller deres verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, deres oppfatning, nasjonal, etnisk eller sosial opprinnelse med mer. Barnevernloven nevner ikke eksplisitt noen av disse som en underkategori, eller hva som menes med diskriminering, forskjellsbehandling eller ulike kulturer. Ordet kultur kommer for eksempel kun eksplisitt frem i bvl § 4 – 15 om valg av plasseringsted. Barnekonvensjonen vil likevel være en sentral rettskilde for å forstå bestemmelsene i barnevernloven, og de må ses i sammenheng med hverandre da BK har en sentral rolle i norsk rett i henhold til forrangsbestemmelsen. Diskrimineringsbestemmelsen i artikkel 2 er videre et gjennomgående prinsipp i konvensjonen.⁴⁷

⁴⁶ Regjeringen (2020)

⁴⁷ Hedlund (2008) s. 136

2.2.2 Barnekonvensjonen artikkel 20 tredje ledd

BK artikkel 20 (3) annet punktum sier at *«når mulige løsninger overveies, skal det tas tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn»*.

Dette vil si at barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn skal vektlegges og dette især i saker hvor barnet *«midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø»*, jf. artikkel 20 i BK første ledd. Med kontinuitet menes fortsettelse og ikke avbrytelse av for eksempel barnets oppdragelse.

BK artikkel 20 handler videre om *«statens forpliktelser når de overtar omsorgen for barn»*.⁴⁸ Altså i dette tilfelle hvordan fosterhjem og institusjoner bør organiseres for å dekke barns kulturelle og språklige behov.

I rundskriv Q – 2015 – 42, fra Barne-, og likestillings- og inkluderingsdepartementet, på side 20, står det at *«barneverntjenesten skal ta hensyn til barnets etniske, religiøse, språklige og kulturelle bakgrunn ved valg av fosterhjem»*. Som regel er det beste fosterhjemmet i slike sammenhenger familie eller nære nettverk av barna, men ellers familier med samme bakgrunn når dette ikke er mulig. I tillegg skal barneverntjenesten følge opp barn som er plassert i fosterhjem, og de må vurdere tiltak for å bevare barnets språklige og kulturelle bakgrunn. For eksempel morsmålsopplæring og aktiviteter knyttet til den kulturelle bakgrunnen.⁴⁹

I TINFI – 2011 – 71055 (indre Finnmark tingrett), kom domstolen frem til at barnets etniske, religiøse og språklige bakgrunn skal være med i helhetsvurderingen når man prøver å komme frem til hva som er det beste for barnet. I denne saken var spørsmålet om samvær med biologiske foreldre for en samisk gutt. Domstolen kom frem til at de biologiske foreldrene kunne ha samvær på grunn av kulturell og etnisk bakgrunn, i tillegg til at fosterforeldrene samtykket til dette. I tillegg ble artikkel 20 og artikkel 30 i BK diskutert i henhold til at en ikke kan nektes å leve sammen med andre i pakt med egen kultur, og at man skal ta tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Videre var barnevernets ønske i hovedsak å plassere gutten i et fosterhjem med personer fra samme bakgrunn, men dette var ikke mulig da de ikke fant egnet fosterhjem med aktuell kulturbakgrunn. Barnevernet prøvde derfor sammen med fosterforeldrene å gjøre gutten kjent med sin egen

⁴⁸ Lucy Smiths Barnerettighetsdag (2019) BK art. 20

⁴⁹ Barne-, og likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015) s. 20

kultur på andre måter. Blant annet ved å ha samisk som fag på skolen, ha kontakt med samiske miljøer og besøke områder med utbredt samisk kultur.

TINFI – 2011 – 71055 er en tingrettsdom og har derfor en begrenset rettskildemessig vekt. Saken er likevel interessant å trekke frem fordi den viser at BK artikkel 20 brukes aktivt i norsk rett og at argumentene i seg selv har en egen verdi. Blant annet dette med ønskeligheten til kontinuitet i barnets oppdragelse, og til barnets kulturelle og språklige bakgrunn, i form av at fosterforeldrene prøvde å gjøre gutten kjent med den samiske kulturen, blant annet ved å ha kontakt med det samiske miljøet, besøke områder med slik kultur, og ved å ha samisk som fag på skolen.

BK artikkel 20 setter derfor et tydelig krav om at det skal tas tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn i saker hvor barn midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, og denne artikkelen kan ses i sammenheng med § 4 – 15 i barnevernloven som handler om valg av plasseringssted hvor det også skal tas hensyn til disse faktorene.

2.2.3 Barnekonvensjonen artikkel 30

Barnekonvensjonen artikkel 30 sier at *«I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk»*.

Artikkel 30 i BK forklarer at et barn som tilhører en etnisk, språklig eller religiøs minoritet ikke skal nektes retten til å leve i pakt med sin kultur, sitt språk og religion. Dette sammen med andre medlemmer av denne gruppen. Dette er en særdeles viktig artikkel med tanke på kultur og minoritet da den nevner retten til å utøve sin kultur, religion og bruke sitt språk, og denne kan brukes sammen med Grunnloven § 98 som sier at ingen skal utsettes for *«usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling»*, jf. § 98 i Grl. Sammenhengen her er at *«alle er like for loven»*, jf. § 98 (1) i Grl, og at alle skal ha like muligheter til å praktisere og leve i pakt med egen identitet. Ingen skal nektes denne retten, og ingen skal forskjellsbehandles fordi de har et annet språk, annen kultur eller annen religion enn det resten av befolkningen har. Alle er derfor like og skal ha lik rett og like muligheter til å være seg selv.

BK artikkel 30 setter videre et utgangspunkt for at barn ikke skal plasseres i områder hvor de ikke kan leve i pakt med sin kultur og identitet, for eksempel i fosterhjem hvor de kan miste sitt språk, sin bakgrunn og sin kulturelle identitet. Denne retten kan likevel ivaretas på andre

måter dersom det ikke er mulig å plassere barnet i et fosterhjem med personer av samme bakgrunn, etnisitet eller kultur.⁵⁰

2.3 Den europeiske menneskerettskonvensjonen

Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter av 4. november 1950, også kalt for EMK, er også gjort til norsk lov. Denne har til hensikt å beskytte menneskerettighetene, blant annet retten til liv, retten til familieliv og privatliv med mer, og flere av Grunnlovens bestemmelser bygger på denne. I denne oppgaven kommer vi til å se nærmere på EMK artikkel 8, hvilket er retten til respekt for privatliv og familieliv.

2.3.1 EMK artikkel 8

EMK artikkel 8 sier mye av det samme som Grunnloven § 102, hvilket vi kommer tilbake til senere, men hovedpunktet i denne bestemmelsen er at alle har rett til *«respekt for sitt privatliv og familieliv»*. I tillegg sier EMK art 8 annet ledd at: *«Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter»*.

Begrepet privatliv knyttes ofte opp mot hjemmeliv, bolig, familieliv med mer, og begrepet i seg selv er et bredt begrep som hverken er mulig eller nødvendig å definere uttømmende.⁵¹ Kjernen i begrepet er likevel *«retten til en sfære, inden for hvilken individet uforstyrret kan utfolde og utvikle sin personlighet»*.⁵² Med dette menes retten til å etablere seg selv, leve sitt eget liv og leve etter eget ønske innenfor de rammer satt av lovgiver.

Bestemmelsens formål er videre å verne individets, i dette tilfelle familienes, privatliv og familieliv fra statsmaktens inngrep, og vurdere om disse rettighetene har blitt krenket i den aktuelle sak. I vurderingen om rettighetene har blitt krenket spiller flere faktorer inn, blant annet hvordan inngrepet har skjedd, hva slags inngrep det er, om familiene har samtykket til det eller om det har skjedd uten samtykke,⁵³ og hvordan familiene generelt sett opplever det.

Inngrep i ens privatliv og familieliv skal for eksempel kun skje når det er nødvendig av hensyn til eller for å beskytte andres rettigheter og friheter. Dette kan være retten til liv, men samtidig er det flere ting som også passer inn under denne kategorien.

⁵⁰ Skogvang (2009) s. 298

⁵¹ Lorenzen (2011) s. 649

⁵² Lorenzen (2011) s. 650

⁵³ P.G and J.H. v. The United Kingdom (2001) art. 57

I Rt 2003 s. 425 avsnitt 36 kom Høyesterett frem til at samværet mellom barnet og de biologiske foreldrene måtte være i overenstemmelse med EMK artikkel 8 med vekt på respekt for familieliv. EMK artikkel 8 er derfor viktig i barnevernssaker, både i henhold til at det er gjort inngrep i familiens privatliv og familieliv, men også videre vurdering av saken og tiltak.

2.4 Grunnloven

Grunnloven av 17. mai 1814, herunder forkortet til Grl, har et eget kapittel som omhandler menneskerettighetene. Den har især to lovhjemler som tar for seg respekt for familieliv og privatliv, jf. § 102 i Grl, og barns krav på respekt for sitt menneskeverd og retten til å bli hørt, jf. § 104 i Grl, som kan begge være med i vurderingen i eventuelle barnevernssaker og saker som omhandler barn.

2.4.1 Grunnloven § 102 første ledd

Grunnloven § 102 første ledd sier at *«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon»*. Denne bestemmelsen er en del av menneskerettighetene i norsk rett og den bygger på internasjonale konvensjoner. Bestemmelsen kom ved grunnlovsreformen i 2014 og bygger på EMK art. 8,⁵⁴ og skal tolkes i lys av EMK art. 8, *«men likevel slik at fremtidig praksis fra de internasjonale håndhevingsorganene ikke har samme prejudikatsvirkning ved grunnlovstolkningen som ved tolkningen av de parallelle konvensjonsbestemmelsene»*.⁵⁵

Dette er en viktig bestemmelse i barnevernssaker da alle har en rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, og saker i barnevernet skal derfor gjøres på en respektfull måte ovenfor familien det gjelder. Det skal heller ikke gjøres unødvendige inngrep i familiens privatliv eller familieliv, og det skal være en reell grunn før barnevernet går inn i saken og undersøker den aktuelle familien, hvilket kan ses i sammenheng med § 4 – 4 (3) i bvl.

Et viktig begrep i denne bestemmelsen er respekt. Ordet respekt gir både negative og positive forpliktelser i rettslig forstand med henhold til å beskytte de rettigheter som følger av artikkel 8 i EMK.⁵⁶ De positive forpliktelsene er blant annet å yte bistand til den enkelte i forbindelse med realiseringen og virkeliggjøringen av de rettighetene som følger av bestemmelsen, hvilket kan utledes fra artikkel 1 i EMK,⁵⁷ som sier at de høye parter *«skal sikre enhver innen sitt myndighetsområde de rettigheter og friheter som er fastlagt i del 1 i denne konvensjon»*.

⁵⁴ Prop. 131. L (2018 – 2019) s. 12

⁵⁵ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57

⁵⁶ Lorenzen (2011) s. 644

⁵⁷ Lorenzen (2011) s. 61

De negative på sin side er blant annet at offentlige myndigheter skal avstå fra inngrep og lignende atferd i de beskyttede rettigheter så langt de lar seg gjøre.⁵⁸

2.4.2 Grunnloven § 104

Grunnloven § 104 første ledd sier at «barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling». Grunnloven § 104 annet ledd sier at «barnets beste» skal være det grunnleggende hensynet.

Bestemmelsens tredje ledd sier at «statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie».

Dette vil si at barn har rett til å bli hørt, rett til deres personlige integritet, rett til å si sine meninger, og barn skal være med i avgjørelser som har med dem selv å gjøre.⁵⁹ I tillegg skal barnets beste vektlegges, jf. prinsippet om barnets beste, og det ut ifra det spesifikke barnets behov, og barns primære behov, som helsemessig trygghet, skal dekkes. Dette er oppgaver som barnevernet har per i dag, og denne bestemmelsen er viktig i utformingen av barnevernloven og flere av bestemmelsene er preget av denne. Grunnloven gir altså barn en grunnleggende rett, og barnets beste vurdering gjenspeiles i flere lover og bestemmelser.

3 Rettspraksis og fylkesnemndspraksis

I det følgende kommer vi til å gå igjennom rettspraksis som omhandler barnevernssaker med minoritetsfamilier hvor kulturbakgrunn og kultursensitive tiltak har vært av betydning. Dette er viktig for å løse oppgavens problemstilling da vi ser på tidligere utfall av kultursensitive tiltak og betydningen av kultur i de ulike sakene. Vi skal altså se på den praktiske delen av rettskildet, altså hvordan de aktuelle lovene og prinsippene har blitt brukt i praksis, og hva som har vært utfallet av disse. Det meste er fylkesnemndspraksis som har liten rettskildemessig vekt i og med at de kan påklages til andre instanser, hvilket er en forskjell fra høyesterettsdommer hvor Høyesterett dømmer i siste instans, jf. § 88 (1) i GrL. Denne praksisen, i tillegg til praksis fra andre domstoler som lagmannsretten med mer, er derimot relevant hvis det gjelder samme spørsmål eller like tilfeller, og vi finner ofte gode argumenter i disse sakene som kan brukes i senere vurderinger. I tillegg er denne praksisen av relevans for å se på hvordan temaet i denne oppgaven blir behandlet i praksis, og for å finne argumenter

⁵⁸ Lorenzen (2011) s. 644 – 645

⁵⁹ Aasen (2015) art. 1

for hvordan slike problemer bør løses og hva som eventuelt bør endres eventuelt tas med videre. Det er i tillegg mer å hente fra fylkesnemnda og andre domstoler om dette tema da slike saker om bruk av kultursensitive tiltak og generelt sett kultur sjeldent blir påklaget til Høyesterett.

3.1 Saker om fosterhjems plassering med tanke på kulturell identitet

Når det kommer til barn som midlertidig blir fratatt sitt familiemiljø, herunder fosterhjem i dette tilfelle, skal kontinuitet i barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn tas tilbørlig hensyn til, jf. artikkel 20 i BK og oppgavens 2.2.1.

3.1.1 LB – 2019 – 13518

I LB – 2019 – 13518 gjaldt saken fosterhjems plassering av en gutt på elleve år, i tillegg til spørsmål om samvær med familien. Spørsmålet var hvilket fosterhjem han skulle plasseres i, om han skulle plasseres hos en nær slektning, i dette tilfelle grandtanten, eller et nøytralt fosterhjem. Gutten hadde bodd med grandtanten i mange år da foreldrene hadde plassert han der på grunn av mye flytting frem og tilbake fra Norge og andre land. Når det kom til valg av fosterhjem ble EMK artikkel 8 om retten til familieliv, kulturell identitet, kulturell bakgrunn og hensynet til språk tatt i betraktning.

Partene i denne saken var uenige om hvor gutten skulle plasseres og hvem gutten skulle ha mest samvær med. Grandtanten hadde problemer med å gi gutten forsvarlig omsorg de siste årene da hun slet med grensesetting og lignende på grunn av dårlig helse med mer, og barnevernet mente at gutten hadde en viss autoritet over grandtanten og fikk det han ville uten at han ble nektet noe. Fosterhjemmet ble derfor et nøytralt hjem borte fra familien, med tanke på hva som var det beste for gutten, men grandtanten fikk mer samvær enn foreldrene da hun hadde vært mer tilstede enn dem under guttens oppvekst.

Ved valg av fosterhjem ble kulturell identitet lagt vekt på, og en av grunnene til samvær med foreldre og grandtanten var kulturell identitet og kulturell bakgrunn slik at gutten ikke mistet det kulturelle.⁶⁰ Dette ville ifølge dommen bli bevart med et mindre samvær med foreldre og grandtante selv om gutten ble plassert i et nøytralt fosterhjem.

Ut ifra denne saken ser vi at kultur og bakgrunn spiller en viss rolle i valg av fosterhjem og plassering av barn andre steder enn hjemmet, og dette kommer også frem i barnevernloven § 4 – 15 om valg av plasseringssted, jf. oppgavens 1.2.2.

⁶⁰ LB – 2019 – 13518

3.2 Saker om samvær med foreldre og kulturell bakgrunn

I saker hvor spørsmålet er samvær med egne foreldre skal det kulturelle være nøye diskutert, spesielt med tanke på det biologiske prinsipp og barnas identitet. Kulturen er derfor et viktig vurderingsmoment i spørsmålet om samvær, og i flere saker diskuteres dette nøye med tanke på barns tilhørighet og deres rett til å bevare sin kulturelle identitet, jf. BK art. 20 og BK art. 30.

3.2.1 LB – 2019 – 133083

I LB – 2019 – 133083 gjaldt saken en familie med syv barn hvor foreldrene kom til Norge som flyktninger. I saken ble det biologiske prinsipp og barnas kulturelle bakgrunn nøye diskutert i spørsmålet om samvær med foreldrene. Foreldrene la frem at barna mistet mye av sitt morsmål og sin kulturelle tilhørighet, og at kulturelt samvær var viktig for barnas psykiske helse. Den andre part la frem at det ikke var gitt nok kultursensitiv veiledning og at barnas kulturelle og etniske identitet ville bli påvirket ved lite kontakt med foreldrene.

Ankemotparten i saken anførte at kulturelle hensyn er relevante momenter i vurderingen av EMK artikkel 8 og det må ses i sammenheng med barnets rett til å bli hørt. I tillegg ble det nevnt at andre hensyn i saken, slik som utøvelse av vold og omsorgssvikt var for tungtveiende i forhold til andre vurderingsmomenter, som det biologiske prinsipp og kulturell bakgrunn, og at på grunn av dette hadde foreldrene minimalt med samvær med barna. Den kulturelle bakgrunnen kunne ivaretas på andre måter, men siden omsorgssvikten var såpass stor ville dette momentet veie mer. Det ble videre sagt at tilbakeføring kunne skade barnas helse og utvikling.

Lagmannsretten sa i saken om det kulturelle hensyn at barn ikke skal nektes å leve i pakt med sin egen kultur, jf. art 30 i BK. I tillegg ble det sagt at kulturen ville bli bedre ivaretatt ved en eventuell tilbakeføring, men i denne saken hadde barna bodd i fosterhjem i mange år, og hadde knyttet seg til andre miljøer, og de kjente lite til sine biologiske foreldre. Andre faktorer spilte derfor sterkt inn i dette tilfelle.

Det ble videre undersøkt om det var gjort kultursensitive tiltak i familien og om barna nå hadde mulighet til å fortsette å bli kjent med egen kultur. For eksempel la noen av fosterforeldrene forholdene til rette for at barnet kunne lære språket sitt via språkkurs og ved andre fokus, slik som musikk og leker, slik at kulturen ikke ble glemt dersom barnet ønsket å bevare denne. Dette ble tillagt vekt i vurderingen av samvær med foreldrene.

Kultur og bakgrunn er derfor faktorer av stor betydning når det kommer til samvær med biologiske foreldre. Likevel er det viktig for barnevernet å veie hensynene opp mot hverandre og se på hva som er det beste for barnet. I saker hvor samvær med foreldrene ikke er det beste

for barnet, eller eventuelt begrenset samvær, vil barnevernet ha en rettslig plikt til å bevare tilknytningen eller bevarelsen av kulturen på andre måter, for eksempel ved at fosterforeldrene bidrar til dette, jf. TINFI – 2011 – 71055.

3.2.2 FNV – 2019 – 134 – TEL

I FNV – 2019 – 134 – TEL (fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker Telemark), var spørsmålet om å overta omsorgen for to gutter på fem og ni år etter at de hadde blitt akutt plassert på grunn av uttalelser om vold fra den yngste broren. Faren hadde flyktet fra et land i Asia på grunn av politisk aktivitet og giftet seg så med moren som senere kom til Norge via familiegjengforening. I saken ble det sendt bekymringsmelding fra barnehagen og den yngste begjærte flere ganger at han ble slått av begge foreldre og storebror uten at foreldrene grep inn.

I denne saken var det uenigheter mellom foreldre og barnevern angående voldsepisodene da foreldrene mente de ikke hadde utøvd vold, mens barnevernet mente på et generelt grunnlag at barn som gjentatte ganger kommer med påstander om vold ikke lyver om dette. Barna ble derfor akutt plassert, og det ble lagt vekt på at ved en plassering må barnas kulturelle identitet tas vare på i tillegg til deres kulturelle bakgrunn, jf. FNV – 2019 – 134 – TEL.

Fylkesnemnda la i sin vurdering vekt på det grunnleggende rettslige utgangspunktet om at barn skal være med sine foreldre, nemlig det biologiske prinsipp.⁶¹ De la også vekt på barneloven § 30 om at barn ikke skal bli utsatt for vold.⁶² Om kultur og kulturell bakgrunn sa fylkesnemnda at barnevernet må ta høyde for hvordan foreldrenes kulturelle bakgrunn påvirker måten de kommuniserer på, og at det kan være hensiktsmessig å benytte kulturfolk. I tillegg må barnevernet vurdere om foreldrene har tillitt til de autoritetene i Norge da far i denne saken flyktet på grunn av politiske forhold fra hjemlandet og har hatt problemer med autoritetene der, jf. FNV – 2019 – 134 – TEL. Fylkesnemnda vurderte i tillegg at saken kunne ha vært opplyst bedre med en sakkyndig med kompetanse på kulturfeltet, eventuelt kulturfolk. Begjæringen om omsorgsovertakelse førte derfor ikke frem, men bekymringene knyttet til omsorgen falt ikke bort. Avslutningsvis sa fylkesnemnda at i den videre veiledningen med foreldrene må språk- og kulturdelen tas hensyn til.

Denne saken viser hvordan bruk av kultursensitive tiltak kan være nødvendige for å gjøre riktige rettslige vurderinger etter barnevernloven, og at kommunikasjonen mellom partene kan gjøres bedre ved bruk av slike tiltak.

⁶¹ FNV – 2019 – 134 – TEL

⁶² Barneloven § 30

3.2.3 LE – 2019 – 172040

I LE – 2019 – 172040 gjaldt saken krav om tilbakeføring og samvær med foreldre. I denne saken ble begge foreldrene dømt til betinget fengsel for flere tilfeller av legemsfornærmelser mot de tre eldste barna, i tillegg til krav om oppreisning. Far hadde kommet til Norge som asylsøker da han selv var 15 år, og mor etter ekteskap med far. Barna hadde selv uttalt seg om volden i denne saken og volden var av såpass alvorlig art at krav om tilbakeføring ikke førte frem.

Foreldrene i saken anførte om den kulturelle delen at det var liten anerkjennelse av deres kulturelle omsorgsstil og kulturelle tilpasning. De sa videre at kulturkunnskap ikke ble innhentet selv etter såpass mange år med saksgang og at konsulenten som skulle ha kulturkompetanse ikke fungerte.⁶³ I tillegg sa de at barna ble skadet av kulturmangel og at kommunen ikke oppfylte sine kulturforpliktelser. På grunn av kulturen trakk mor seg tilbake ved konflikt da det var vanlig i hennes kultur å trekke seg tilbake i slike situasjoner, noe barnevernet ikke visste. Til slutt anførte foreldrene at kulturtolken burde få en viktigere rolle i framtidige samvær.

Lagmannsrettens syn på saken var at noen av barna, især barnet på femten år, trengte ekstra mye omsorg og krevde mer på grunn av alvorlige og gjentakende episoder hvor han blant annet kranglet med fosterforeldre og ba dem stikke han med kniv, i tillegg til episoder med barn på skolebussen hvor han sa at han ville kaste seg ut av bussen med mer. I vurderingen om samvær var det usikkert om foreldrene ville klare å gi denne ekstra omsorgen, og om de ville klare å passe på femtenåringen samtidig med de tre andre barna. Lagmannsretten sa at retten må ta med i vurderingen barns rett til å utvikle sin flerkulturelle bakgrunn, men at barnas kulturelle rettigheter også kan ivaretas ved samvær. Kravet om tilbakeføring ble derfor ikke oppfylt.

Når foreldrene hadde samvær med barna ble det benyttet kulturtolk ved flere anledninger og kulturtolken sa at foreldrene hadde gode intensjoner fra et kulturelt perspektiv. Lagmannsretten uttalte at det er ønskelig at kulturtolken får en mer sentral rolle for å unngå «*kulturkrasj*».⁶⁴ I tilsynsdelene ble det også sagt at det var nyttig med en kulturtolk som kan hjelpe til med gjensidig forståelse av norsk og kultur. I denne saken ble det brukt en med kulturkompetanse og en kulturtolk. Kulturtolken bidro til positive resultater hvilket førte til at det ble ønskelig med videre bruk av kulturtolk, hvilket var det motsatte av det som skjedde

⁶³ LE – 2019 – 172040

⁶⁴ LE – 2019 – 172040

med personen med kulturkompetanse hvor foreldrene ikke var fornøyd med kommunen sine kulturforpliktelser. Det er derfor viktig å anvende riktig kultursensitive tiltak for å oppnå riktige resultater. I denne saken ble det først benyttet en konsulent med kulturkompetanse, hvilket førte til et dårligere samarbeid, mens kulturtolken, som ble benyttet senere, gjorde samarbeidet bedre og enklere.

3.3 Saker om diskriminering på grunn av kultur

Det finnes tilfeller hvor barn blir møtt med fordommer og diskrimineres på grunn av deres kulturelle tilhørighet, hvilket strider imot loven, jf. BK art. 2, og hvor dette hadde vært unngått om barnet hadde hatt en annen opprinnelse.

3.3.1 DIN – 2018 – 197

I DIN – 2018 – 197, sak innenfor diskrimineringsnemda, var spørsmålet om det var diskriminering på grunn av etnisitet. I denne saken sendte barnehagen inn bekymringsmelding til barnevernet da de trodde jenta var kjønnslemlestet. Det ble foretatt undersøkelser hvor det kom fram at det ikke var foretatt noen kjønnslemlestelse og diskrimineringsnemda vedtok at barneverntjenesten hadde diskriminert på grunn av etnisitet. De kom frem til at barnets etnisitet førte til at familien ble anklaget for en slik påstand og at en slik anklagelse ikke ville ha funnet sted om barnet hadde en annen etnisk bakgrunn eller annen kultur. Det ble også sagt at barn skal vurderes likt og at dette ikke har vært tilfelle i denne saken. Jenta ble i tillegg undersøkt av leger to ganger på grunn av samme påstand om kjønnslemlestelse, og nemnda kom frem til at barnevernet burde ha vist forsiktighet og forsøkt mindre inngripende tiltak før de foretok et såpass stort steg.

Dette er et av tilfellene hvor barnevernet diskriminerte på grunn av stereotypier og fordommer, og ikke behandlet saken likt som andre barnevernssaker da barnet var fra et spesifikt område eller hadde en spesifikk tilhørighet. Det er derfor viktig å ha et kultursensitivt syn og være objektiv slik at eventuelle fordommer ikke kommer i veien for å behandle to saker likt med samme utgangspunkt. Barn er barn uavhengig av etnisitet, kulturell bakgrunn eller språk, og skal derfor stilles likt i en eventuell barnevernssak, jf. BK art. 2, og fordommer samt stereotypier skal legges til side.

3.4 Saker om adopsjon av fosterforeldre og kultur

I saker med veldig inngripende tiltak som adopsjon må det foreligge sterke hensyn til for at det skal foregå en omsorgsovertakelse, jf. bvl § 4 – 12 (2), og deretter en adopsjon, især i saker hvor barn er av annen tilhørighet enn de som ønsker å adoptere.

3.4.1 LA – 2014 – 205019

I LA – 2014 – 205019 gjaldt saken om biologisk mor skulle bli fratatt foreldreansvar og om det skulle gis samtykke til adopsjon til fosterforeldrene, jf. § 4 – 20 i barnevernloven. Det kom frem i fylkesnemndas vurdering om valg av fosterhjem at det beste var et fosterhjem hvor barnets kulturelle identitet og bakgrunn ble ivaretatt, men hvis fosterhjemmet som ble valgt var etnisk norsk, måtte den kulturelle delen bevares på andre måter.

Fylkesnemnda la i sin vurdering vekt på at barnet hadde særlig tilknytningsbehov og ved å ta barnet fra fosterfamilien så ville det skade barnet. Fylkesnemnda kom derfor frem til at adopsjon var det beste for barnet etter et par år hos fosterforeldrene. Tingretten kom frem til samme resultat, især da barnet hadde blitt utsatt for sterk omsorgssvikt i perioden barnet var hos mor. Den ankende part, moren, la frem at ved en eventuell adopsjon kom barnet til å miste sin kultur og sin religiøse bakgrunn. Barnet var av muslimsk opprinnelse og en eventuell adopsjon ville føre til at religionen ikke ville bli bevart således som kulturen. Hun la også frem at barnets kultur og religion ville bli bevart best hos henne, og hun hadde generelt vist bedringspotensiale den siste perioden.

Ankemotparten, herunder fosterforeldrene, sa videre at det ikke er noe forbud mot å adoptere et muslimsk barn i norsk eller internasjonal rett.⁶⁵ De la også frem at det kulturelle og religiøse var viktig, men det måtte veies mot hva som var det beste for barnet og i dette tilfelle var adopsjon det beste for barnet.

I lagmannsrettens vurdering ble barnets tilknytning til fosterforeldrene og barnets sårbarhet vektlagt. Det ble også sagt at barnet kun hadde hatt sporadisk kontakt med mor og at det beste for barnet var adopsjon da barnet hadde bodd med fosterforeldrene i rundt 3 år, og var 4,5 år ved vurderingen. I tillegg ble det sagt at fosterforeldrene ville kunne hjelpe barnet med kunnskap om barnets etniske og kulturelle røtter, og de vurderte dilemma om barnets religion. Fosterforeldrene var kristne, mens barnet var født muslim, og dette ville være kolliderende da de potensielle adoptivforeldrene ønsket å døpe barnet. Likevel, da barnet gjennom mesteparten av sin oppvekt hadde bodd med fosterforeldrene, og kjente dem og hadde mer tilknytning til dem, så kom barnets opprinnelige bakgrunn ikke i veien for en adopsjon.

Barnets alder, modningsfaktor, tilknytning med mer må vurderes nøye i slike saker, jf. bl § 31, men da barnet var rundt et år ved omsorgsovertakelse og rundt fire år ved spørsmål om adopsjon så var barnet fremdeles veldig ungt. De første årene av barnets liv ble tilbragt hos fosterfamilien og dette spilte en stor rolle i denne vurderingen. Hadde barnet hatt en annen

⁶⁵ LA – 2014 – 205019

alder og hatt en større rolle i saken i form av egne uttalelser og modning, kunne det kulturelle, i tillegg til relasjon til mor, nok vært viktigere.

3.5 Saker om bruk av kultursensitive tiltak

Det har vært brukt kultursensitive tiltak av barnevernet i tidligere saker som kommer opp for domstolene, hvilket vi ser i sakene over, og hvilket vi kommer til å se i de kommende sakene. Kultursensitive tiltak har vært med på å gjøre problemer knyttet til kultur kjent, og de har vært med på å belyse misforståelser eller eventuelle svikt i kommunikasjonen mellom barnevernet og familiene i barnevernssaker. Kultursensitive tiltak har også vært anbefalt av fylkesnemndene og lagmannsrettene i sakene vi har sett på allerede, og dette viser at slike tiltak er nyttige, og at de kan føre til ønskelige resultater. I det følgende skal vi se på noen flere saker, som ikke faller inn under tidligere kategorier, for å belyse problemstillingen ytterligere.

3.5.1 FNV – 2020 – 76 – FRO

I FNV – 2020 – 76 – FRO (fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker Rogaland), gjaldt saken en flyktningsfamilie som kom til Norge for cirka 7 måneder før den aktuelle saken. Barnet i familien hevdet at mor hadde slått han ved gjentatte anledninger, hvilket fikk skolen til å reagere og de sendte en bekymringsmelding til barnevernet. Barnevernet dro til familien hvor det ble snakket om «*kulturforskjeller i barneoppdragelse, som familien sa at var store*».⁶⁶ Familien nevnte også at hverdagen var annerledes i hjemlandet enn i Norge. Kommunikasjonen videre var svært vanskelig grunnet språkproblemer og fordi de hadde forskjellige måter å uttrykke seg på da familien var høylytte grunnet frustrasjon og fortvilelse i saken.

Saken førte videre til at barnet ble flyttet til et ukjent beredskapshjem da han to ganger uttalte seg på skolen om vold i hjemmet. I videre samtale med barnevernet uttrykte han at han ikke ville hjem og ble derfor midlertidig omplassert. Videre kom det frem i saken at familien ikke hadde fått noen veiledning angående hvordan oppdragelse i norsk kultur er og overgangen mellom disse to landene var et stort kultursjokk. Spesielt var det bruk av Ipad på skolen som familien mente var et stort problem under oppdragelsen.⁶⁷ Familien hadde også uttrykt et ønske om å benytte kulturtolk, gjerne en som brukte samme språk som dem, og de ønsket å samarbeide med barnevernet videre.

⁶⁶ FNV – 2020 – 76 – FRO

⁶⁷ FNV – 2020 – 76 – FRO

Det midlertidige plasseringsstedet til barnet var en etnisk norsk familie som han ikke hadde samme kultur eller samme språk som, og han hadde mindre kontakt med sin biologiske familie etter dette. Familiens prosessfullmektige nevnte videre at foreldre med annen etnisitet ble behandlet annerledes enn norske familier og at familien ønsket å bygge en bro med barnevernet ved hjelp av kulturfolk og de ønsket et samarbeid. I nemndas vurdering av saken kom det frem at barnevernets fremgangsmåte overfor foreldrene var lite kultursensitiv. Det kom også frem at barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn tilsa at det beste for barnet var at han flyttet hjem til sin familie og at de samarbeidet for å løse problemene der. Nemndas syn angående volden var at vold var totalt uakseptabelt og at barn skal beskyttes mot alle former for vold.⁶⁸ I denne saken ble det likevel vedtatt at barnet skulle på en betryggende måte ha samvær med sin egen familie, og at ved ulike hjelpetiltak og samarbeid med familien komme frem til en løsning som var for familiens beste, spesielt da familien enda var i en overgangsfase fra et land til et annet. Barnet skulle ikke tvangsflyttes tilbake, men heller bli forsikret og ved omfattende oppfølging fra ulike instanser på en beroligende og skånsom måte tilbakeføres til familien. Det ble forutsatt at vold ikke skulle skje og at det ikke var en fare for barnet å flytte tilbake til egen familie.

I denne saken har kultur og kultursensitive tiltak vært et stort tema og kulturforskjellene har ført til misforståelser og dårlig samarbeid. I tillegg har det vært nødvendig med kultursensitive tiltak for å skape et samarbeid mellom familien og barnevernet, især på grunn av familiens korte botid i Norge, og det var videre også foreslått av domstolene å bruke kulturfolk og andre lignende tiltak for å løse problemene familien stod ovenfor. Denne saken er et veldig godt eksempel på at bruk av kultursensitive tiltak fører til en effektiv saksbehandling som bedre ivaretar partenes rettigheter.

3.5.2 FNV – 2018 – 249 – ROG

I FNV – 2018 – 249 – ROG (fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker Rogaland), gjaldt saken krav om omsorgsovertakelse som ikke førte frem da det var mulig å skape tilfredsstillende forhold i hjemmet ved ulike hjelpetiltak.

Kommunen i saken anførte at det ikke forelå kulturelle problemer da begge foreldre var velutdannede og hadde bodd i Norge i flere år. I delen om barnas beste ble det nevnt at det var et dilemma med en plassering av fremmedkultur da de sto i fare for å miste både språk og kulturen ved eventuell omplassering. Foreldrene på sin side anførte at det var manglende forståelse av veiledning og andre hjelpetiltak. Kulturfolken i saken sa videre at det ikke var tatt hensyn til det kulturelle i saken, og at manglende bruk av kulturfolk hadde påvirket

⁶⁸ FNV – 2020 – 76 – FRO

effekten av veiledningen og andre hjelpetiltak, spesielt når foreldrene ikke hadde fått tilbud om kulturfolk.

I fylkesnemndas vurdering vurderte de hver av barna for seg og vurderte barnas psykiske og fysiske sykdommer. En av barna i saken fikk diagnosen Asperger syndrom, en annen autisme og det var viktig med hjelpetiltak og spesial undervisning for barna i enkelte tilfeller. Likevel var det ikke omsorgssvikt da foreldrene var samarbeidsvillige og mente at flere av problemene lå i den kulturelle forståelsen, blant annet dette med å vise følelser offentlig. Fylkesnemnda vurderte til slutt at omsorgsovertakelse ikke skulle skje og at hjelpetiltak, særlig tiltak hvor kultur vektlegges i foreldrenes tilfelle, skulle foretas videre for at barna fikk den hjelpen som var nødvendig.

I denne saken kom de frem til at hjelpetiltak i hjemmet, især bruken av kulturelle tiltak, kunne bidra til at barna fikk tilstrekkelig omsorg og fikk dekket sine dagligdagse behov, i tillegg til at foreldrene og barnevernet fikk en bedre forståelse av hverandre. Denne saken, i tillegg til overnevnte saker, viser at flere misforståelser har oppstått grunnet dårlig samarbeid og dårlig kommunikasjon, og at bruk av kultursensitive tiltak har vært nødvendige for å bygge en bro mellom familiene og barnevernet, og forhindre disse misforståelsene. De kultursensitive tiltakene har også ført til økt forståelse og positive endringer hos de ulike familiene, og de har vært med på å fremheve viktigheten av familienes kulturelle identitet. Fylkesnemndene og de andre domstolene har videre foreslått mer bruk av slike tiltak i de diverse sakene da de har ført til positive resultater. I den neste delen av oppgaven skal vi se på disse tiltakene, hva de går ut på, og hvorfor de er viktige i henhold til oppgavens problemstilling.

4 Kultursensitive tiltak

Kultursensitive tiltak er tiltak som gir mulighet til å se på utfordringene og problemene fra en annen synsvinkel enn sin egen, i hovedsak synsvinkelen til den som opplever dem.⁶⁹ Kultursensitive tiltak er når man vektlegger og forstår seg på hva en kultur er, hvilken kultur det gjelder, og hvordan en med ulike tiltak som er bygget på kultur kan komme frem til en løsning på problemet en står ovenfor. Kultursensitive tiltak er videre tiltak som tilpasses kulturelle forhold og tiltak hvor kultur er selve kjernen. Disse tiltakene skal skape et samarbeid og gjøre kommunikasjonen enklere for parter som har ulike bakgrunn, som nevnt i tidligere deler av oppgaven. Det er viktig å være kulturel relativistisk, altså forstå alle kulturer som likeverdige og forstå deres skikker og levemåter på deres premisser, og forstå deres

⁶⁹ Humana barnevern (u.å)

logikk,⁷⁰ og ikke etnosentrisk, hvor en måler alt ut fra egen forståelse og egen bakgrunn, hvor andre fremstår som underlegne, og hvor man setter egen gruppe i sentrum.⁷¹ Kultursensitive tiltak bygger på åpenhet og disse er viktige i et multikulturelt samfunn. Disse er også viktig i et land som har flere minoriteter, som Norge, og dette da minoritetskulturen ofte ikke er like synlig om majoritetskulturen. Det er viktig å huske at alle ikke er like og ved å ha et mer åpent syn kan misforståelser og unødvendige problemer unngås. I rundskriv Q – 2015 – 42, fra Barne-, og likestillings- og inkluderingsdepartementet, står det at «*god kommunikasjon og samarbeid med familien er sentralt i barneverntjenestens arbeid. Hvis en familie har en annen språklig, religiøs eller kulturell bakgrunn må barneverntjenesten ta hensyn til dette i møte med barnet og familien. Barneverntjenesten må ta seg tid til å sette seg inn i den enkelte families situasjon og behov*».⁷² Eksempler på ulike kultursensitive tiltak er bruk av kulturtolk, aktiviteter på tvers av kulturer og kurs og seminarer om kultursensitivitet med mer.

I tidligere kapitler har vi sett på hvordan loven hjemler hjelpetiltak, og hvordan kultur og generell kulturell identitet kommer frem i rettspraksis. Vi har også sett på hvordan kultursensitive tiltak har vært benyttet i rettspraksis og hvordan de har påvirket de ulike sakene, blant annet ved at de har gjort kommunikasjonen enklere mellom familiene og barnevernet, og gitt familiene en stemme ved at de har følt seg anerkjente. I dette kapitlet skal vi se nærmere på noen kultursensitive tiltak, især kulturtolk, og hva som er formålet ved bruk av slike tiltak. Vi skal også se på hva slags forskjeller de kan utgjøre i en rettslig forstand, hvordan de kan bidra til mer korrekte avgjørelser og riktig saksbehandling fra barnevernets side, og hvordan de kan forebygge misforståelser og feil i fremtidige barnevernssaker med minoritetsfamilier. Det kommer også en risikovurdering av et av tiltakene for å belyse viktigheten rundt riktig bruk av slike tiltak.

4.1 Kulturtolk

Kulturtolk er som nevnt ovenfor en person som bygger en bro mellom to personer for å gjøre kommunikasjonen enklere og for å gjøre det mulig for partene å forstå hverandre. Ikke nødvendigvis på grunn av språkproblemer eller fordi partene ikke klarer å kommunisere på en felles måte, men for å forebygge andre feil i forhold til kulturforståelse, i tillegg til å gi partene innblikk i hverandres levemåte. En av kulturtolkens oppgaver er derfor å hjelpe barnevernet med forståelse av den aktuelle familiens kultur, skikker og tradisjoner.⁷³ Kulturtolken skal grundig forklare kulturen til den aktuelle familien til barnevernet, og på samme måte ordne opp i misforståelser den aktuelle familien har om barnevernet.

⁷⁰ Eriksen (1998) s. 49

⁷¹ Eriksen (1998) s. 49

⁷² Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015) s.12

⁷³ Salita (2018)

Barnevernloven § 1 – 7 sier at «*barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre*». Dette er også relevant i samarbeidet med familien, barnevernet og kulturtolken. Kulturtolk er videre et begrep som har vokst frem i nyere tid, og er ikke like synlig i eldre rettspraksis som i nyere rettspraksis. Begrepet er heller ikke like utbredt, og fremdeles ikke så kjent da det er såpass nytt. Kulturtolken i seg selv er en person som er ansatt av barnevernet for et spesifikt oppdrag. Kulturtolken jobber derfor som regel ikke i barnevernet, men samarbeider med det, og selve kulturtolken er som regel ansatt i et privat firma som i dette tilfelle er en oppdragstaker for barnevernet.

For det første er det kulturtolkens oppgave i familien. Med familien menes familien til barnet hvor barnevernet har fått en melding om bekymring vedrørende omsorg eller livssituasjon til et spesifikt barn,⁷⁴ og hvor det anses som nødvendig for barnevernet å gjøre en vurdering. Her er kulturtolkens oppgave å jobbe sammen med familien ved å først kartlegge deres vaner, og deretter familiens kulturelle bakgrunn. Dette for å forstå denne familien bedre og for å få et bedre innblikk i deres liv. I mange av sakene har kulturtolken samme kulturbakgrunn som den aktuelle familien, hvilket også gjør det enklere for kulturtolken å samarbeide og kommunisere med den.⁷⁵ Kulturtolken kan også ha en ekspertise eller utdanning om denne kulturen, som nevnt i punkt 1.2.3.

Kulturtolken skal videre se på selve problemet, eventuelt hva bekymringsmeldingen går ut på, og deretter undersøke om det er en svikt i kommunikasjonen eller kulturforståelsen, og deretter kartlegge selve problemet. Det er viktig at kulturtolken her skiller mellom hva som er rett og galt, fordi det som er rett eller vanlig skikk i en kultur, er ikke nødvendigvis det beste for barnet eller riktig i henhold til standarder som er universelle. For eksempel er det ingen toleranse for vold eller å tillate å skade barnet selv om det kanskje praktiseres i den aktuelle kulturen.⁷⁶ Barnekonvensjonen artikkel 19 (1) sier at «*partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet*». Barn skal altså sikres mot alle punktene som er nevnt i artikkel 19 i BK og det er null toleranse for disse. Kulturtolken må derfor tydelig skille mellom hva som er rett og galt, og må på en respektfull, men riktig måte, kunne videreformidle dette til familien, eventuelt ta andre grep om det er nødvendig. I Elisabeth Gording Stang sin artikkel, som er nevnt i oppgavens del

⁷⁴ Bufdir (2015 – 2020)

⁷⁵ Østlandske tolketjenester (2015 – 2018)

⁷⁶ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014 – 2017)

1.3.1, står det at i vurderingen om hva som er barnets beste skal kultur være et vurderingsmoment og de skal være en del av helhetsvurderingen.⁷⁷ Barnets beste vurderingen varierer også fra barn til barn da barn har ulike behov og kommer fra ulike situasjoner, men det som er felles er barns rett til beskyttelse og omsorg, og at de får nødvendig hjelp, jf. § 1 – 1 i bvl, i tillegg til at de ikke skal diskrimineres på grunn av forhold rundt deres foreldre, jf. artikkel 2 i BK.

Kulturtolken skal så kartlegge hele situasjonen og med et kultursensitivt syn se hvor problemer er. Er problemet i oppdragelsen, er problemet hos foreldrene, eller har det vært en eller flere kulturelle misforståelser? For eksempel har enkelte kulturer et høyere sukkerinntak enn det vi har i Norge,⁷⁸ og barn kan på grunn av dette utvikle flere hull i tennene. Dette kan føre til at tannlegen sender en bekymringsmelding og barnevernet kommer inn og undersøker, eventuelt tar saken videre. Her er det viktig at kulturtolken forklarer dette til både familien og barnevernet, og eventuelt løser problemet ved å samarbeide med begge parter. Om løsningen ligger i mindre sukkerinntak, flere tannpuss om dagen eller annet varierer fra situasjon til situasjon.

Kulturtolken skal også samarbeide med barnevernet og en av punktene med dette samarbeidet er å bevare taushetsplikten,⁷⁹ ikke fortelle familien mer enn det de har krav på å vite og heller ikke skape et dårlig bilde av barnevernet ovenfor familien. I flere tilfeller kan kulturtolken også være en barnevernsansatt, men i slike tilfeller blir det vanskelig å være upartisk,⁸⁰ hvilket vi kommer tilbake til, med tanke på at personen jobber i barnevernet. Kulturtolkens regler og retningslinjer kan videre utledes av både retningslinjene for god tolkeskikk, men også barnevernlovens bestemmelser. Egne retningslinjer for kulturtolk eksisterer enda ikke, selv om de ulike firmaene kan ha egne regler på dette område. Videre skal kulturtolken se igjennom alle bekymringene og problemene barnevernet står ovenfor med familien, og deretter se på hvert enkelt problem å prøve å komme frem til en løsning etter å ha samarbeidet med begge parter. Dette følger som regel av en gjensidig avtale mellom kulturtolk og barnevern hvor alminnelige avtalerettslige prinsipper gjelder. Kulturtolken skal også ha møter med barnevernet og familien, og da barnevernet er de som har riktig autoritet i slike saker så er det viktig å informere dem og ikke holde tilbake informasjon, selv om det kan skade familiens omdømme.⁸¹ Taushetsplikten gjelder altså ikke på lik måte ovenfor barnevernet da kulturtolken har en plikt til å rapportere om situasjoner eller tilfeller som ikke er bra for

⁷⁷ Stang (2008) s. 36

⁷⁸ Forskning (2014)

⁷⁹ Det kongelige barne- og familiedepartementet (2005)

⁸⁰ NOU 2014: 8 s. 21

⁸¹ NOU 2014: 8 s. 21

barnet, og om eventuell omsorgssvikt eller dårligere livssituasjon for barnet, jf. § 6 – 4 i bvl. Barnevernet har rett til å vite alt slik som det er da de er de profesjonelle aktørene i dette tilfellet, og meningen er å skape et samarbeid. Ikke skjule den ene eller andres feil. Barnevernloven § 3 – 1 (1) sier at kommunen «*har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer*». Derfor, siden kommunen med barnevernet har et slikt ansvar, er det viktig å videreformidle all nødvendig informasjon.

I tillegg nevner § 4 – 4 første ledd i bvl at barneverntjenesten skal gi det enkelte barn gode levekår med mer ved blant annet bruk av hjelpetiltak hvor formålet er positiv endring hos barn og familie. Vanlige hjelpetiltak er støttekontakt, fritidsaktiviteter, opphold i besøkshjem med mer, jf. § 4 – 4 (3) i bvl, men listen er ikke uttømmende. Bruk av kulturtolk kan være et slikt hjelpetiltak da formålet er bedre kommunikasjon og samarbeid, og det å bidra til en positiv endring hos partene. Dette er også en form for veiledning.

Kulturtolken skal videre være nøytral og upartisk.⁸² Kulturtolken skal ikke være på familiens side og heller ikke på barnevernets side. Kulturtolken skal være den nøytrale parten imellom som ser situasjonen fra begge sider og ser hvor feilen ligger. Det er lett å bli distraherert eller føle nødvendigheten for å hjelpe en fra samme kultur eller samme bakgrunn, men det er viktig å være nøytral og heller fokusere på barnet og hva som er det beste for det aktuelle barnet. Barnet er alltid den sentrale og viktige parten i slike situasjoner.

Eksempler på kulturelle misforståelser er videre kommunikasjonsfeil ved at barn legger om språket etter hvordan det er vanlig i den aktuelle kulturen. Med dette menes ikke at barnet ikke kan norsk, som ofte pleier å være av bekymring for barnevernet, men at de legger om det norske språket slik de ville ha brukt det kulturelle språket. For eksempel kan vi ta for oss uttrykket «*et hvitt hus*». I Spania og mange andre land er det vanlig å si adjektivet etter substantivet, og uttrykket blir derfor «*et hus hvitt*». Barn fra slike land kan derfor legge automatisk om språket på denne måten istedenfor, og ofte bruke ord fra de forskjellige språkene i samme setning. Dette ser vi blant annet i fenomenet kebabnorsk hvor nye ord fra andre språk blir importert inn i det norske.⁸³ Et annet eksempel er matvaner og når på døgnet en skal spise. Alle kulturer følger ikke lik rytme i forhold til når man skal spise og maten varierer også. Hver kultur har egne matretter og mattradisjoner, hvilket barn og deres smaksløker også blir påvirket av, og dette kan i enkelte situasjoner også bidra til svikt i kommunikasjon eller lignende.

⁸² NOU 2014: 8 s. 21

⁸³ Wikipedia (2020)

Andre eksempler er hvordan man sover og hva man sover på, og hva slags klær man bruker. Enkelte kulturer har andre klesvaner enn den norske kulturen, blant annet påvirket av religion eller tradisjon, og en trenger ikke å gå i like klær som alle andre. Også hvordan man bruker språket, om man snakker høyt eller lavt, om man snakker lite eller mye. I enkelte kulturer er det ikke normalt å snakke hele tiden, eventuelt dele så mye, mens i andre er det unormalt å ikke snakke mye, og i noen kulturer snakker man høyere enn andre. Ingen er like og det er viktig å huske på dette.

Det er i tillegg viktig å skille mellom en tolk og en kulturtolk selv om kulturtolker bygger på mange av de like retningslinjene som tolker. Tolk skal oversette selve språket mens kulturtolker skal oversette selve kulturen, skikker og tradisjoner. Hva de skal oversette og formidle er derfor forskjellig. I NOU 2014: 8 står det at «tolker skal ikke blande seg inn i saker, gi tilleggsinformasjon eller være kulturtolker».⁸⁴ Tolk skal altså kun oversette språket, mens kulturtolker har andre oppgaver. Det finnes per i dag ingen klare rettslige rammer for kulturtolker som nevnt over da fenomenet er ganske nytt, men kulturtolkens retningslinjer generelt bygger på både barnevernloven, retningslinjene for tolking, og generell avtalerettslige prinsipper. Dette er alt fra taushetsplikt, opplysningsplikt, informasjonsplikt med mer.

Kulturtolk er videre et fenomen som allerede eksisterer og har blitt brukt i tidligere rettspraksis av barnevernet, som nevnt tidligere i oppgaven. Det finnes flere saker i nyere tid hvor en kulturtolk har vært innblandet, men ikke i like stor grad som ønsket, jf. FNV – 2019 – 134 – TEL. I flere tilfeller har familiene eller domstolene ønsket mer bruk av kulturtolk og andre kultursensitive tiltak, mens barnevernet på sin side har ment at det ikke er like nødvendig, jf. FNV – 2018 – 249 – ROG. Saker med bruk av kulturtolk har også vist positiv endring og bedre samarbeid, og familiene har også ønsket slikt samarbeid, jf. FNV – 2020 – 76 – FRO. Kulturtolker bør derfor benyttes i enda større grad, spesielt med tanke på at det per i dag eksisterer kulturelle barrierer som er vanskelige å overkomme uten hjelp fra en som kjenner til begge sider, en som kan vurdere situasjonen uten å ha fordommer, og som kan forstå situasjonen fra begge synspunkter. I tillegg fordi det er nødvendig med tanke på likeverd, respekt ovenfor hverandre, og respekt ovenfor hverandres familieliv og privatliv, jf. § 102 i GrL. Når det oppstår en barnevernssak er det allerede et stort inngrep i noen familieliv og privatliv, og det er derfor viktig å vise hensyn og forståelse ovenfor familien, og unngå misforståelser og feil som ellers kunne ha vært unngått om familien ikke hadde hatt en annen kultur i utgangspunktet. I tillegg kan en kulturtolk være med på å gjøre det enklere for familiene i barnevernssaker i møte med autoriteter. Flere familier i barnevernssaker i Norge

⁸⁴ NOU 2014: 8 s. 68

har vært på flukt fra autoriteter i hjemlandet, og har derfor ikke like stor tillitt til autoriteter generelt, slik som i FNV – 2019 – 134 – TEL. De kan ha en frykt for autoritetene og liten tillitt til dem, i dette tilfelle barnevernet, på grunn av situasjoner fra hjemlandet. I slike tilfeller kan det være lurt å bruke en mellommann som samarbeider med begge parter, og gjerne en som skaper tillitt mellom dem, slik som en kulturtolk. Kulturtolken kan derfor hjelpe til i flere tilfeller og ulike situasjoner etter hva behovet er.

4.1.1 Risikoer ved bruk av kulturtolk

Det er veldig mange fordeler ved bruk av kulturtolk. Blant annet bedre kommunikasjon mellom partene, brobygging, det å skape en felles forståelse, og bygge tillit mellom partene. I tillegg har kulturtolker vært med på å gi gode resultater i tidligere rettspraksis, og domstolene har foreslått mer bruk av slike tiltak. I den neste delen kommer vi til å se på noen risikoer ved bruk av kulturtolk, hvilket i hovedsak er bygget på egne erfaringer. Jeg har vært kulturtolk for forskjellige aksjeselskaper, og har jobbet med diverse barnevern rundt omkring i landet. Denne delen er derfor bygget mer på egne erfaringer, og dette legger føringer på fremstillingen og analysen. På tross av at dette ikke kan underbygges på samme måte som andre argumenter i oppgaven, blant annet på grunn av lite kilder på dette området, har jeg likevel valgt å ta det med ettersom jeg mente at jeg gjennom mine erfaringer har fått en større forståelse, og kan peke på noe mer overordnede spørsmål som klart fortjenes å sette på agendaen.

En kulturtolk er en person som har i oppgave å gjøre kommunikasjon mellom to parter enklere og gi dem en felles forståelse av hverandre. Oppgaven beror derfor på en person og denne ene personen har særdeles mye ansvar i en eventuell barnevernssak. Den observasjonen kulturtolken gjør, og den informasjonen kulturtolken videreformidler til barnevernet har stor innvirkning på saken, og spiller en viktig rolle i vurderingen av hva som er det beste for barnet, jf. prinsippet om barnets beste. Kulturtolken har derfor et spesielt ansvarsområde, og det kan oppstå flere feil i denne prosessen. For det første kan det være at kulturtolken rett og slett ikke er riktig person for saken. Med dette menes at kulturtolken ikke klarer å kommunisere med familien selv om de har lik kultur og samme opphav, enten på grunn av delte meninger og ytringer, eller andre faktorer som spiller inn, som for eksempel språk og dialekt. Bare fordi kulturtolken er fra samme område betyr det ikke at kommunikasjonen blir noe enklere dersom for eksempel kulturtolken og familien har fordommer mot hverandre, eller ikke klarer å forstå hverandres språklige formuleringer. Kulturtolken må derfor alltid være nøytral og legge alt av stereotypier og fordommer til side for å kunne være så objektiv som overhodet mulig. I tillegg må kulturtolken tydelig si ifra om det foreligger slike språklige misforståelser eller vanskeligheter. I en artikkel på dagbladet sier advokat Thomas

Klevenberg at *«dårlige tolker er en fare for rettsvesenet»*.⁸⁵ NOU 2014: 8 sier videre at *«dårlig, eller manglende, kommunikasjon kan svekke rettsikkerheten, føre til lang saksbehandlingstid, økte kostnader og – i verste fall – fare for liv og helse»*.⁸⁶ Språklige misforståelser vil derfor føre til at feil informasjon videreformidles, og at kulturtolken generelt sett mislykkes i sin hovedoppgave som er å gjøre samarbeidet enklere og kommunikasjonen bedre mellom partene.

Kulturtolken kan videre ville hjelpe familien såpass mye at den legger skjul på viktige detaljer. Dette kan være alt av observasjoner som kulturtolken er pliktig til å videreformidle til barnevernet, for eksempel svikt i oppdragelse, vold, trusler med mer. Kulturtolken kan derfor ikke selv velge hva han eller hun ønsker å videreformidle, og dele, da kulturtolken har en plikt ovenfor barnevernet når det kommer til slike observasjoner. Kulturtolken kan også være partisk til egen kultur, og med dette menes at kulturtolken legger skjul på omstendigheter som er av betydning bare fordi den ikke ønsker å gi et dårlig bilde av sin egen kultur. Her er det viktig å dele all slik informasjon da informasjonen kan være avgjørende i saken om hva som er det beste for barnet. Eventuelt så kan den også bidra til å avgjøre hvordan barnevernet kan hjelpe familien med videre veiledning, råd med mer. § 3 – 1 (2) i bvl sier at *«barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette»*. Det er derfor viktig å videreformidle alt som er av betydning, og huske at det til syvende og sist vil gå utover barnet, og dens fysiske og psykiske helse om nødvendige tiltak ikke tas.

I tillegg kan personen som er kulturtolk i seg selv ikke være egnet til oppgaven. Med dette menes at kulturtolken er lite sosial av seg og sliter med å kommunisere med mennesker. Som kulturtolk er det en del av jobben å kunne kommunisere med alle mulige mennesker og kunne lage gode relasjoner som er egnet til å øke samarbeidet og den felles forståelsen. Hvor og hvem man velger som kulturtolk har derfor også stor betydning. Og spørsmålet her blir så hvordan velge riktig kulturtolk? Er det nok kulturtolker i Norge i dag som har ekspertise innenfor de forskjellige kulturene, eller er det et behov for å utdanne flere kulturtolker? Dette er også en del av vurderingsmomentene, og det å velge den første kulturtolken man finner er ikke nødvendigvis det beste.

Utenom disse så spiller andre arbeidsrettslige faktorer alltid inn. Om kulturtolken gjør en ordentlig jobb, om samarbeidet viser gode resultater, om kulturtolken faktisk når frem til

⁸⁵ Dagbladet (2016)

⁸⁶ NOU 2014: 8 s. 18

familien, og om samarbeidet fører til at problemene blir løst på en effektiv og grundig måte. Det kan også være nyttig om kulturtolken har barnevernrettslig kompetanse eller vet hva den skal se etter, da kulturtolken i seg selv ikke nødvendigvis vet hva den skal se etter, og følge med på, og eventuelt vurdere hva som er riktig og galt i et helhetlig perspektiv. Her kan det være et poeng at kulturtolken har barnevernrettslig utdanning eller særlig ekspertise på dette feltet. Eventuelt at barnevernet og kulturtolken nøye går igjennom faktorer av betydning og har en liten «*opplæring*» med kulturtolken før han eller hun møter familien. Dette er risikoer som klart kan unngås, og ved å rette mer fokus på dette feltet og sette av flere ressurser, vil bruken av kulturtolk og lignende tiltak føre til bedre og ønskelige resultater.

4.2 Aktiviteter på tvers av kulturer

Et annet kultursensitivt tiltak er aktiviteter på tvers av kulturer. Med dette menes aktiviteter sammen med mennesker fra forskjellige kulturer, og mennesker med forskjellig bakgrunn. Disse aktivitetene er i hovedsak ment for familiene i barnevernssaker, spesielt når barn er tatt bort fra sitt familiemiljø, men også barnevernet generelt, og disse aktivitetene er i hovedsak arrangert av frivillige organisasjoner MIRA – senteret, hvilket vi kommer tilbake til. I NOU 2016: 16, på side 36, står det at barneverntjenesten kan vurdere aktiviteter knyttet til barnets kulturelle bakgrunn for å bevare den kulturelle identiteten. Det står også at dette kan gjøres i samarbeid med miljøer i Norge om gjennomføringen av tiltak. Målet med disse aktivitetene er å skape større forståelse for folk med andre kulturer og få innblikk i et multikulturelt perspektiv, men også at barnet kan leve i pakt med egen kultur, jf. art 30. Ved å samle sammen mennesker fra ulike kulturer vil en få innblikk i hverandres hverdag, og hvordan mennesker fra ulike etnisiteter og kulturer lever, og hva som er vanlig hverdag for dem.

Dette kan også være noe for barnevernet da barnevernet kan delta på disse aktivitetene og bli kjent med ulike kulturer. De kan delta aktivt ved å samarbeide og åpne dialog med deltagerne fra de ulike kulturene, og de kan også sammen med familiene i de ulike barnevernssakene delta her for å få en bedre forståelse av familiene, men også for at familiene skal lære å leve i et mangfoldig samfunn dersom det er et av problemene.

Denne aktiviteten kan også bidra til nettverksbygging. Med nettverksbygging menes relasjonsbygging, og da med mennesker fra ulike kulturer og familier fra forskjellige land.⁸⁷ Dersom problemet ligger i at familien ikke har et nettverk eller ikke har noen å sosialisere seg med, så kan denne aktiviteten bidra til at de får et nettverk og gjerne da et sosialt nettverk. I tillegg så kan mye av språkproblemene forsvinne ved at de må bruke et felles språk under disse aktivitetene og arrangementene, og da det finnes såpass mange kulturer i landet er det

⁸⁷ Estudie (2020)

naturlig å benytte norsk som et fellesspråk. Selvfølgelig kan familiene som deltar ha samme kultur eller etnisitet og derfor benytte seg av samme språk, men de fleste vil uansett måtte bruke norsk.

Slike aktiviteter kan være sosialtreff, friluftsansatte, fritidsaktiviteter med mer. Et eksempel er MIRA – senteret på Storgata i Oslo som jobber for å bedre minoritetskvinner levekår i Norge,⁸⁸ og hvor de holder kontakt med minoritetskvinner, offentlige institusjoner og media.⁸⁹ Her driver de med en rekke aktiviteter, og ønsket deres er at «senteret skal fungere som en informasjonskanal og et møtested mellom enkeltindivider, grupper og institusjoner i samfunnet».⁹⁰ De tilbyr også rådgivning, veiledere, førstehjelpskompetanse, egne aktiviteter og har særskilte program for mødre og unge jenter. Et annet eksempel er friluft – dager på tvers av kulturer i regi med den norske kirke.⁹¹ Her blir det invitert til aktiviteter ute i naturen, i hovedsak som et integreringstiltak. Slike aktiviteter kan vi finne i flere kommuner i Norge, men især hvor det bor mange minoriteter og hvor man kan finne flere kulturer. Oslo for eksempel har mange ulike aktiviteter for ulike kulturer, og de fleste er kostnadsfrie, altså gratis.⁹²

Både familien og barnevernet kan delta på aktivitetene samtidig som nevnt over, hvilket vil gi barnevernet innblikk og forståelse av hvordan familien er i praksis, i møte med andre, i møte med ulike samfunn og hvordan deres egen kultur er med hverandre. I tillegg til at slike aktiviteter gir barn og familie mulighet til å leve i pakt med egen kultur etter art. 30 i BK, og det tas hensyn til deres kulturelle bakgrunn etter art. 20 (3) i BK. Aktiviteter på tvers av kulturer har også vært benyttet i tidligere rettspraksis for å gjøre barnet mer kjent med egen kulturbakgrunn og kulturell identitet. Dette kan vi se i TINFI – 2011 – 71055 hvor fosterforeldrene til en samisk gutt prøvde å gjøre han kjent med egen kultur via ulike aktiviteter på tvers av kulturer da de selv ikke hadde samisk bakgrunn. Disse aktivitetene var blant annet å ha kontakt med samiske miljøer, lære om samisk kultur og språk, og besøke områder med utbredt samisk kultur. Aktiviteter på tvers av kulturer er videre forebyggende tiltak, jf. § 3 – 1 i bvl, som er med på å forebygge problemer knyttet til identitet, væremåte og kultur. Slike aktiviteter er derfor viktige i et mangfoldig samfunn, blant annet for å gi mer forståelse, og for å skape respekt for hverandres familieliv og privatliv, jf. § 102 i Grl.

⁸⁸ MIRA (u.å.)

⁸⁹ MIRA (u.å.)

⁹⁰ MIRA (u.å.)

⁹¹ Den Norske Kirke (2017)

⁹² Røde Kors (u.å.)

4.3 Kurs og seminarer

Et tredje kultursensitivt tiltak er kurs og seminarer både for barnevernet og for de aktuelle familiene. Dette er kurs som har i hensikt å lære partene mer om hverandre, gi en kulturell forståelse for hverandre, skape tillitt, og ivareta respekt for språklige og kulturelle ulikheter.⁹³

For familienes del er det å lære dem om normene og reglene i Norge, altså hva som er tillatt og ikke tillatt, og hva er riktig og galt. Dette kan være bruk av vold i oppdragelse da det fremdeles er vanlig i enkelte kulturer. I tillegg kan kursene og seminarene bistå med kompetanse om vanlige norske skikker og tradisjoner, og innføring i norsk kultur. Eventuelle andre spørsmål familiene har kan også besvares under disse kursene og seminarene, og disse kan bidra til at overgangsperioden for familiene som enda ikke har blitt kjent med norsk kultur og væremåte, kan bli enklere. I rettspraksis kommer det frem at flere familier har hatt problemer med overgangsperioden, spesielt da det har vært lite informasjon om dette.

For barnevernets del skal kurset bidra til å gjøre kommunikasjonen med familien bedre, og gi dem et innblikk av familiens kultur. Kursene og seminarene skal også bidra til økt kulturell kompetanse, informasjon om hvordan man skal gå frem i møte med personer fra den spesifikke kulturen, hva som er riktig og galt i den aktuelle kulturen, og hvor de største kulturelle misforståelse foreligger. For eksempel har ulike kulturer ulikt tonefall, noen snakker høyere enn andre, og i møte med andre personer kan det være vanlig å ikke håndhilse i det hele tatt, og se ned da dette blir ansett som en form for respekt. I møte med andre kan det å kysse på begge kinn også være normalt, gå inn for en klem, eller å gå bort. Ikke alle håndhilser slik man kanskje gjør i Norge. Utgangspunktet og formålet med disse kursene og seminarene er å gi et kulturelt innblikk og skape kulturell forståelse for hverandre, og ved bruk av kultursensitive tiltak bidra til bedre kommunikasjon og bedre forståelse.

Kultur Konsulenter AS, som er et selskap som bistår med kultursensitive tjenester, tilbyr kurs hvor temaene er: *«kultur og normer, forebyggende tiltaks kurs, vold i nære relasjoner, ny i Norge, prevensjon og familie planlegging, barnevernet, COS Parenting, uskrevne regler, flerkulturell arbeidsplass, flerkulturell kommunikasjon, møte med norsk kultur og normer, å leve i 2 eller flere kulturer, internasjonale avtaler for bedrifter, og ICDP Foreldreveiledning»*.⁹⁴ Dette er i hovedsak rettet mot familiene og for å hjelpe dem i integreringsprosessen. Det er også flere andre selskaper og organisasjoner som holder slike kurs og seminarer, blant annet MIRA – senteret som er skrevet om i punkt 4.2.

⁹³ Kultur Konsulenter AS (2019)

⁹⁴ Kultur Konsulenter AS (2019)

Ved å delta på slike kurs og seminarer, spesielt før eventuell saksgang, kan dette bidra til å forhindre kulturelle misforståelser. Disse kan også holdes under opplæring, eventuelt i løpet av studieperioden, spesielt da det er såpass mange barnevernssaker i Norge med minoritetsfamilier fra ulike kulturer. Det finnes heller ikke kurs og seminarer for alle mulige kulturer, men bare det å ha en generell gjennomgang om kulturelle forskjeller og eventuelle misforståelser kan være nyttige for mange. I tillegg til at det kan bidra til å oppnå formålet i barnevernets arbeid, blant annet dette med effektiv saksgang, og dette med å finne riktige tiltak som kan forebygge «omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås», jf. § 3 – 1 i bvl.

5 Kritik av gjeldende rett

I oppgaven har jeg nevnt dette med at ordet kultur ikke kommer eksplisitt frem i bestemmelsene, og at det kun er en lovhjemmel i hele barnevernloven som nevner ordet kultur. Flere av forarbeidene og proposisjonene derimot nevner ordet kultur flere ganger og forteller om hvorfor barnevernet skal ha det med i vurderingen i saker med minoritetsfamilier, og at de skal la barn praktisere sin kultur sammen med andre medlemmer av denne, jf. art 30 i BK. Spørsmålet som stilles her er hvorfor kommer det frem i forarbeidene flere ganger, men ikke lovhjemlene, og hvorfor barnevernloven ikke fokuserer mer på dette begrepet? Hva er egentlig forarbeidenes rolle i norsk rett, og hvorfor er ordlyden så viktig?

5.1 Forarbeidenes rolle i norsk rett

Det er kun en lovhjemmel i hele barnevernloven som bruker ordet kultur, jf. § 4 – 15 i bvl om valg av plasseringssted, mens flere av artiklene i barnekonvensjonen, samt forarbeidene til barnevernloven, nevner ordet eksplisitt og forteller hvorfor kultur er en viktig del av vurderingen.

I Norge har forarbeidene en spesiell rolle. Forarbeidene skal gi innsikt i hva lovgiver ønsket å oppnå ved den aktuelle loven og lovhjemmelen, og forarbeidene er kort fortalt alt arbeidet som inngår og gjøres frem til en lovbestemmelse blir vedtatt.⁹⁵ Forarbeidene er videre av stor betydning i tolking av en lov og de skal gi en bredere og mer utdypende forklaring på hva som menes med den spesifikke lovhjemmelen. Lovhjemmelen i seg selv er som regel kort og presis, og det er derfor vanlig for både domstoler og andre som anvender loven å lete i forarbeidene for å forstå seg mer grundig på bestemmelsen. Lovforarbeidene blir derfor tillagt stor vekt og de anses som en viktig rettskildefaktor. Hver enkel lovhjemmel kan videre bestå av flere forarbeider, og dette på grunn av lovens alder, utviklingen i nyere tid, rettsområde

⁹⁵ Andenæs (2009) s. 40 – 43

med mer.⁹⁶ Lovens forarbeider er videre viktige for å se hva lovgiver har tatt sikte på, blant annet for å gi signaler om hvordan loven er ment, og disse tillegges stor vekt selv om de ikke er bindende slik som selve lovteksten, og disse forarbeidene er relevante og viktige kilder når man skal tolke en lov.⁹⁷

Forarbeidene skal derfor utfylle de ulike lovene og lovene holdes derfor som regel korte og enkle. Dette kan være en av grunnene til at forarbeidene i mye større grad bruker ordet kultur, i tillegg til forklarer mer utdypende om hvorfor det skal tillegges vekt i vurderingen i barnevernssaker med minoritetsfamilier.

Likevel kan man nok ikke forvente at barnevernet og lignende organer alltid undersøker forarbeidene grundig, eller vet at loven skal tolkes i lys av disse, i tillegg til at de også skal tolkes i sammenheng med andre rettskilder, som blant annet BK, Grunnloven og rettspraksis generelt. Undersøkelse av forarbeidene og juridisk forståelse av andre rettskilder kan være en krevende øvelse som ofte er forbeholdt de med en juridisk utdanning eller de som har særskilt kunnskap om disse rettskildene. De fleste uten en spesifikk juridisk utdanning vil nok ofte kun se på selve lovhjemmelen uten å være bevisst på forarbeidene, og det er også flere som ikke har kjennskap til forarbeidene og de andre rettskildene i forhold til deres viktighetsgrad for å tolke loven. Dette problemet kan eventuelt bedres ved at flere i barnevernet får en bedre juridisk utdanning, eventuelt å prioritere juridiske fag som forklarer og forteller om de ulike rettskildene, og viktighetsgraden av disse i barnevernsutdanningen. Det vil likevel være grunn for å i større grad ta bestemmelser om kultur direkte inn i loven ettersom det vil øke sjansen for at aspekter knyttet til dette blir gitt tilstrekkelig fokus i barnevernets håndtering.

Ved å videre bruke begrepet kultur i selve lovhjemmelen mener jeg at begrepet vil bli tillagt større vekt og det vil vise viktigheten av begrepet. Begrepet er ikke eksplisitt nevnt i de ulike bestemmelsene i barnevernloven per i dag, utenom § 4 – 15 i bvl, og jeg synes derfor at begrepet forsvinner litt i vurderingen, og ikke får den viktighetsgraden som begrepet faktisk har. Spesielt da utrolig mange barnevernssaker i Norge per i dag er med minoritetsfamilier som har ulike kulturbakgrunner. Ved å bruke begrepet i lovhjemler generelt vil det også gjøre det enklere for minoritetsfamilier å forstå sin rettslige stilling, og vite hva deres rettigheter er i rettslig forstand. Videre bør barnevernsansatte ha et større fokus på kultur og kulturelle faktorer i selve barnevernsutdanningen, og generelt sett også i arbeidslivet. Det er de som har ansvaret for disse familiene og barna, og det er de som skal vurdere om det foreligger feil,

⁹⁶ Andenæs (2009) s. 40 – 43

⁹⁷ Fleischer (1998) s. 106 – 108

omsorgssvikt eller annet som gjør at de må undersøke saken nærmere. Det er også de som bestemmer hvordan saksgangen skal foregå. Derfor er det viktig at de som har ansvaret, de som har autoriteten i tilfellet, vet mer om dette feltet og vet mer om konsekvensene ved bruk av, eller eventuelt ikke bruk av, kultursensitive tiltak, og det å ha et kulturellevistisk syn.

5.2 Kultursensitive tiltak i barnevernloven

Noe annet som ikke kommer tydelig frem i barnevernlovens bestemmelser er bruken av kultursensitive tiltak. Som vi har sett på i tidligere kapitler nevnes ulike hjelpetiltak, veiledninger med mer, jf. § 4 – 4 i bvl, som skal hjelpe familiene i de ulike barnevernssakene, men kultursensitive tiltak kommer ikke eksplisitt frem. Igjen er det nevnt i forarbeidene at listene over disse tiltakene ikke er uttømmende, jf. Ot. prp. nr. 64 (2004 – 2005), og man kan tolke kultursensitive tiltak ut ifra dette, men spørsmålet blir igjen om det hadde vært bedre om det kom klarere frem i selve bestemmelsene.

Ved å ha en egen bestemmelse om kultur og kultursensitive tiltak vil det etter min mening settes mer fokus på dette og barnevernet vil bruke det i enda større grad enn det det gjøres i dag. Domstolene har i flere saker nevnt at det har vært ønskelig med bruk av kultursensitive tiltak, blant annet i FNV – 2019 – 134 – TEL og LE – 2019 – 172040, i tillegg til at familiene i de ulike sakene også har ønsket mer bruk av kultursensitive tiltak, blant annet i FNV – 2020 – 76 – FRO, hvilket viser behovet og nødvendighet av disse. I flere av sakene har barnevernet ikke sett på behovet for de ulike kultursensitive tiltakene og derfor ikke benyttet seg av disse i like stor grad. De har også vært nedprioritert på grunn av lite ønske fra myndighetenes side og økonomiske årsaker, slik som i FNV – 2020 – 42 – FNO. Dette hadde kanskje ikke vært tilfellet om det stod klarere i loven. For eksempel om vi hadde hatt en egen lovhjemmel som tar for seg bruk av kultursensitive tiltak og viktigheten av begrepet kultur i en helhetsvurdering.

Flesteparten av sakene som er nevnt i oppgaven har et kulturellevistisk perspektiv ved at kulturen har vært av betydning i de ulike sakene. Det bør derfor rettes mer fokus på både kultur, og kultursensitive tiltak generelt, spesielt fordi det har vært så mange barnevernssaker innenfor domstolene allerede med barn fra minoritetsfamilier. I tillegg til at det er flere pågående barnevernssaker med familier med minoritetsbakgrunn.⁹⁸

I tillegg bør en kulturfolk eller andre kultursensitive tiltak benyttes enda tidligere enn det det gjøres i dag slik at familien og barnevernet har en bra kommunikasjon fra starten, og at misforståelser unngås allerede ved første steg. Det at disse tiltakene benyttes i tidligere steg

⁹⁸ VISMA (2020)

vil være med på å forebygge kommunikasjonssvikt og andre problemer som er kulturrelaterte. I tillegg kan det bidra til at saksgangen er mye raskere og effektiv, og at flere får hjelp. Ønsket er alltid at barnet skal få det beste oppvekstmiljøet og ha en bra livssituasjon, og ved å forebygge kulturrelaterte feil og misforståelser rundt dette kan man fokusere på de viktige punktene, og se om det faktisk foreligger en svikt i oppdragelsen, eller om det er noe annet.

6 Avslutning

Problemstillingen i denne oppgaven har vært: hvordan kan bruk av kultursensitive tiltak forebygge feil i vurderingen i barnevernssaker med minoritetsfamilier etter barnevernlovens bestemmelser?

Det er tre grunnprinsipper barnevernloven legger stor vekt på; det biologiske prinsipp, som sier at barn i hovedsak skal leve sammen med egne foreldre, prinsippet om barnets beste, og det mildeste inngreps prinsipp, hvor barnevernet skal prøve enkle tiltak istedenfor mer inngripende. I tillegg sier forarbeidene til barnevernloven at det skal tas hensyn til det språklige og kulturelle for å oppnå god kommunikasjon. Barnekonvensjonen, som skal ses i sammenheng med barnevernloven, sier også at det skal tas tilbørlig hensyn til det kulturelle, og at barn har rett til å leve i pakt med egen kultur. Under delen om rettspraksis har vi videre sett at domstolene har foreslått mer bruk av kultursensitive tiltak i saksgangen, i tillegg til at familiene har vært positive til dette.

For å så til slutt svare på problemstillingen så viser gjennomgangen i denne oppgaven at kultursensitive tiltak på mange måter kan bidra til å forebygge feil i vurderingen i barnevernssaker med minoritetsfamilier. For det første kan kultursensitive tiltak bidra til å gjøre kommunikasjonen enklere mellom barnevernet og familiene i det aktuelle tilfellet, blant annet ved å gi dem innblikk i hverandres hverdag og levemåte, i tillegg til livsstil. Tiltakene kan være med på å bygge en bro mellom barnevernet og familiene, og de kan hjelpe dem med en felles forståelse. På denne måten kan feil som oppstår grunnet misforståelser og liten kunnskap av hverandres levemåte og kultur forhindres. Dette kan være alt fra hvordan man benytter språket og hvorfor man gjør enkelte ting med mer. Selvfølgelig så er det enkelte retningslinjer, samt regler og rutiner, som tilsier at det er nulltoleranse for blant annet vold, og dette overholdes uansett om oppdragelsesvold kanskje er mer utbredt i enkelte kulturer.

Kultursensitive tiltak har videre vært benyttet i tidligere rettspraksis og det har gitt gode resultater i flere saker, i tillegg til at det har vært et ønske om å benytte seg av flere slike tiltak. Meningen med slike tiltak er nettopp å skape en bedre forståelse, gjøre kommunikasjonen enklere og forhindre feil knyttet til kultur med mer i saker med minoritetsfamilier. Det finnes selvfølgelig risikoer rundt bruken av kultursensitive tiltak, men

ved å bruke disse tiltakene i enda større grad, og utvikle, samt gjøre dem til en integrert del av nåværende lover og rutiner, vil tiltakene bedres og eventuelle risikoer vil minske.

Jeg ønsker avslutningsvis å dele min personlige mening. Som nevnt tidligere har jeg jobbet som kulturfolk, og jeg har i tillegg jobbet i et selskap som har hatt i oppgave å gjøre barnevernet mer kjent med minoritetsfamilier, og hvorfor dette med kultursensitivitet spiller en viktig rolle. Min mening er at kultursensitive tiltak er nødvendige i saker med minoritetsfamilier da det ofte oppstår misforståelser knyttet til kultur og lignende. Ofte kommer familiene fra kulturer og steder som har en helt annen levemåte enn det vi har i Norge, og det hjelper derfor lite å lese familiene ut ifra egen målestokk. For lite kunnskap om de aktuelle kulturene bidrar også til at det blir vanskeligere å forstå seg på familiene, og hvorfor de eventuelt gjør det de gjør, og det blir også vanskeligere å sette inn hjelpetiltak, veiledning og annet når vi ikke vet bakgrunnen, og hvor problemet egentlig ligger. I tillegg mener jeg at det burde være fast praksis å benytte seg av slike tiltak, uavhengig av om de alltid gir like bra resultater i de enkelte tilfellene, da det hjelper å se flere sider av en sak uansett tilfelle. Derfor er det også viktig å benytte seg av riktige kultursensitive tiltak og derfor gi enda mer opplæring om dette feltet. Det beste hadde vært om alle i barnevernet hadde et kulturellevistisk perspektiv før de går inn i en sak. For eksempel tar et kurs om den aktuelle kulturen før saken begynner, eventuelt benytter seg av aktiviteter på tvers av kulturer mens saken foregår, og absolutt benytter seg av en kulturfolk hvis det allerede under de første veiledningene og observasjonene er tydelig at det foreligger misforståelser. Eventuelt at det viser seg at det er vanskelig å nå frem til familien og skape en felles kommunikasjon. Jeg vet videre ikke om ressursituasjonen til barnevernet. Om de har nok økonomi til å bruke kulturfolk i de ulike sakene, om de har ressurser til å gi slike kurs og slik opplæring, og hvordan det er der generelt. Likevel burde det, om mulig, brukes mer ressurser på dette feltet da dette er et særdeles viktig felt, og fordi barnevernssaker er såpass inngripende. Alt som er inngripende i slik grad bør undersøkes og rettes mer fokus på, da dette er viktig for rettssikkerheten og rettsstaten generelt. Kultursensitive tiltak vil derfor være til stor hjelp, og vil etter min mening gjøre jobben enklere for barnevernsansatte, men også sørge for at familiene får riktig veiledning, råd og riktige hjelpetiltak, og at saken i seg selv får et korrekt resultat hvor hverken barnet eller familien diskrimineres, eller stilles dårlig. Formålet og ønsket er alltid at barnet skal være i sentrum og at barnet i de ulike tilfellene får den beste oppveksten som overhodet mulig, og at alle generelt har like utviklingsmuligheter og levekår. Ved å forebygge slike feil vil vi komme et steg nærmere et slikt mål.

7 Kildeliste

7.1 Litteratur og artikler

7.1.1 Litteratur

Andenæs, Mads Henry. *Rettskildelære*. 2. utg., Oslo: M. H. Andenæs, 2009.

Bendiksen, Lena R. L og Trude Haugli. *Sentrale emner i barneretten*. 2. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2018.

Boine, E. M. *Kulturorientert praksis- en veileder*. Universitetet i Tromsø: Barnevernets Utviklingssenter i Nord – Norge, 2010.

Eriksen, Thoms Hylland. *Små steder – STORE SPØRSMÅL*. Oslo: Universitetsforlaget, 1998.

Fleischer, Carl August. *Rettskilder og juridisk metode*. Gjøvik: Ad Notam Gyldendal, 1998.

Hedlund, Mary – Ann. *Barnerett – i et internasjonalt perspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget, 2008.

Lorenzen, Peer, Jonas Christoffersen og Nina Holst – Christensen. *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention*. 6. udgave, Danmark: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2011.

Njål, Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg. *Barnekonvensjonen*. 3. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2016.

Stang, Elisabeth Gording. *Det er barnets sak*. 1.utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2007.

7.1.2 Artikler

Aasen, Henriette Sinding. «Grunnloven § 104 og barnets beste: Høyesterett viser vei». *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* nr. 3 (2015)

Hagen, Tore og Rønbeck, Knut. «Står det biologiske prinsipp for fall? – Det biologiske prinsipp i barnevernloven og barneloven – noen forskjeller». *Lov og rett* nr. 8 (2011), s. 491 – 499 [sitert fra Idunn.no].

Stang, Elisabeth Gording. «Barn, tortur og retur – Den rettslige betydningen av barnespesifikk tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling i asylsaker, herunder barns returvern». *Institutt for offentlig retts skriftserie* nr. 4 (2008)

7.2 Lover

1814	Lov 18. mai 1814 kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).
1981	Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).
1992	Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven).
1999	Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).
2008	Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven).

7.3 Nettsider

- Folkhälsoyrån. «Är du i behov av kulturtolk?». u.å. <http://folkhalsoyran.se/tjanster/kulturtolk/> hentet 02.09.2020
- Jusleksikon. «Inkorporere». 2018 <https://jusleksikon.no/wiki/Inkorporere> hentet 12.09.2020
- Wikipedia. «Religion». 2020 <https://no.wikipedia.org/wiki/Religion> hentet 12.09.2020
- Humana barnevern. «Hva betyr det å være kultursensitiv?». u.å. <https://www.humananorge.no/barnevern/metoder-faq/kultursensitiv/kultursensitiv/> hentet 17.09.2020
- Store Norske Leksikon. «kultur». 2019 <https://snl.no/kultur> hentet 17.09.2020
- Cappelen Damm AS. «Hva er kultur?». u.å. <https://merkur4.cappelendam.no/c394091/merkurmodul/vis.html?tid=394119> hentet 17.09.2020
- Wikipedia. «Multikulturalisme». 2018 <https://no.wikipedia.org/wiki/Multikulturalisme> hentet 17.09.2020
- Store Norske Leksikon. «minoritet». 2018 <https://snl.no/minoritet> hentet 17.09.2020
- Wikipedia. «Minoritet». 2017 <https://no.wikipedia.org/wiki/Minoritet> hentet 17.09.2020
- Regjeringen. «Nasjonale minoriteter». u.å. <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/nasjonale-minoriteter/id1404/> hentet 17.09.2020
- Wikipedia. «Etnisitet». 2020 <https://no.wikipedia.org/wiki/Etnisitet> hentet 17.09.2020
- Bufetat barn- og likestillingsdepartementet. «Et åpent barnevern – kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008 – 2011». 2008 – 2011 https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Et_apent_barnevern_kommunikasjonsstrategi_2008_2011.pdf hentet 21.09.2020
- Kulturtolk. «Hva». 2020 <http://www.kulturtolk.no/what> hentet 21.09.2020
- Tolkenett. «Kulturtolking». 2018 <https://tolkenett.no/tolketjenester/kulturtolking/> hentet 21.09.2020

- Østlandske tolketjenester. «Kulturtolk/ kulturinformant – Hva er det?». 2015 – 2018 <https://www.osttolk.no/2019/10/22/kulturtolk-kulturinformant-hva-er-det/> hentet 21.09.2020
- Salita.. «Kurs i kulturforståelse». 2018 <https://www.salita.no/kurs-i-kulturforstaelse/> hentet 26.09.2020
- Bufdir. «Gangen i en barnevernssak». Publisert 2015, oppdatert 2020. https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Gangen_i_en_barnevernssak/ hentet 26.09.2020
- Barne – likestillings – og inkluderingsdepartementet. «Barndommen kommer ikke i reprise». 2014 – 2017 https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/strategi_overgrep_m.bokmerker_r_evidert.pdf hentet 26.09.2020
- Forskning. «Satser på kostholdsapp for innvandrere». 2014 <https://forskning.no/mat-og-helse-forebyggende-helse-innvandring/satser-pa-kostholdsapp-for-innvandrere/555276> hentet 26.09.2020
- Det kongelige barne- og familiedepartementet. «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten. 2005 https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/rus/2005/0002/ddd/pdfv/243383-q-24_rundskriv_taushetsplikt.pdf hentet 26.09.2020
- MIRA. «Aktiviteter». u.å. <https://mirasenteret.no/aktiviteter/> hentet 30.09.2020
- MIRA. «Kontakt oss». u.å. <https://mirasenteret.no/kontakt-oss/> hentet 30.09.2020
- Den Norske Kirke. «Friluftsdag for alle på tvers av kulturer». 2017 <https://kirken.no/nb-NO/fellesrad/sortland-sokn/artikkelliste/friluftsdag-for-alle-pa-tvers-over-kulturer/> hentet 30.09.2020
- Mennesker i Fokus. «Prosjekter og aktiviteter». 2018 <http://mifokus.no/prosjekter/> hentet 30.09.2020
- UIT. «Kultursensitivt barnevern». 2018 https://uit.no/prosjekter/prosjektsub?p_document_id=349411&sub_id=426087 hentet 30.09.2020
- Kultur Konsulenter AS. «Kurs og kompetanse». 2019. <https://kulturkonsulenter.no/kurstilbud/> hentet 30.09.2020
- Store Norske Leksikon. «etnisk norsk». 2017 https://snl.no/etnisk_norsk hentet 02.10.2020
- Faktisk. «Bakgrunn: Hva vil det si å være etnisk norsk?». 2017 – 2019 <https://www.faktisk.no/artikler/6Z/hva-vil-det-si-a-vaere-etnisk-norsk> hentet 02.10.2020
- Lucy Smiths Barnerettighetsdag. «Program 2019». 2019 http://www.barnerettighetsdagen.no/test/wp-content/uploads/2019/11/Program_01_2019_web.pdf hentet 03.10.2020
- Wikipedia. «Kebabnorsk». 2020 <https://no.wikipedia.org/wiki/Kebabnorsk> hentet 12.10.2020
- Regjeringen. «FNs konvensjon om barnets rettigheter». 2020 <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/> hentet 24.10.2020
- Bufdir. «Saksbehandlingsrundskrivet". 2017 – 2019 <https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/> hentet 29.10.2020

- Dagbladet. «Dårlige tolker er en fare for rettssikkerheten». 2016 <https://www.dagbladet.no/nyheter/darlige-tolker-er-en-fare-for-rettssikkerheten/65289757> hentet 29.10.2020
- Utdanningsdirektoratet. «Veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen». 2017 <https://www.udir.no/globalassets/filer/regelverk/rundskriv/veiledning-til-bruk-av-barnekonvensjonen.pdf> hentet 06.11.2020
- VISMA. «Et barnevern for minoritetene". 2020 <https://www.visma.no/blogg/et-barnevern-for-minoritetene/> hentet 07.11.2020
- Røde Kors. «Aktiviteter og tilbud for kvinner i Oslo». u.å. <https://www.rodekors.no/lokalforeninger/oslo/aktiviteter/kvinner/> hentet 07.11.2020
- Kultur Konsulenter AS. «Kurs og kompetanse». 2019 <https://kulturkonsulenter.no/kurstilbud/> hentet 07.11.2020
- Estudie. «Nettverksbygging». 2020 <https://estudie.no/nettverk/> hentet 07.11.2020

7.4 Norges offentlige utredninger

NOU 1993: 18	Lovgiving om menneskerettigheter
NOU 2012: 5	Bedre beskyttelse av barns utvikling – Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet
NOU 2014: 8	Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd
NOU 2016: 16	Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse

7.5 Odelstingsproposisjoner

Ot. prp. nr. 44 (1991 – 1992)	Lov om barneverntjenester (barnevernloven)
Ot. prp. nr. 64 (2004 – 2005)	Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m. v.

7.6 Proposisjon til Stortinget

Prop. 72 L (2014 – 2015)	Endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak)
Prop. 169 L (2016 – 2017)	Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)

7.7 Rettspraksis

7.7.1 Diskrimineringsnemnda

DIN – 2018 – 197

7.7.2 Fylkesnemndspraksis

FNV – 2018 – 249 – ROG

FNV – 2019 – 134 – TEL

FNV – 2020 – 42 – FNO

FNV – 2020 – 76 – FRO

7.7.3 Høyesterett

Rt. 1991 s. 557

Rt. 2003 s. 425

Rt. 2015 s. 93

Rt. 2018 s. 2096

7.7.4 Internasjonal rettspraksis

P.G and J.H. v. The United Kingdom Case of P.G. and J.H. v. The United Kingdom, no. 44787/ 98, 25.09.2001

7.7.5 Lagmannsrett

LA – 2014 – 205019

LB – 2019 – 13518

LB – 2019 – 133083

LE – 2019 – 172040

7.7.6 Tingrett

TINFI – 2011 – 71055

7.8 Rundskriv

Barne-, og likestillings- og inkluderingsdepartementet. «Retningslinjer om behandlingen av barnevernssaker der barn har tilknytning til andre land (Q – 2015 – 42)». 2015

<https://lovdata.no/pro/#document/RDEP/rundskriv/q-2015-42?from=NL/lov/1999-05-21-30/bkn/a20> hentet 09.10.2020

Skogvang, Susann Funderud. «Samiske barnevernsbarns rettigheter – noen betraktninger om retten til språk og kultur». 2009 <https://lovdata.no/pro/#document/JUS/skogvang-sf-2009-02?from=NL/lov/1999-05-21-30/bkn/a30> hentet 09.10.2020

7.9 Traktater

BK

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989

EMK

Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, Roma 4. november 1950